

ವಿಶ್ವರೂಪ

ಶ್ಲೋಕ - 1

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಮದನುಗ್ರಹಾಯ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಮಧ್ಯಾತ್ಮಸಂಜ್ಞಿತಮ್ |

ಯತ್ಪ್ರಯೋಕ್ತಂ ವಚಸ್ತೇನ ಮೋಹೋಽಯಂ ವಿಗತೋ ಮಮ ||೧||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಮತ್ ಅನುಗ್ರಹಾಯ—ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ತೋರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ; ಪರಮಮ್—ಪರಮವಾದ; ಗುಹ್ಯಮ್—ರಹಸ್ಯವಾದ; ಅಧ್ಯಾತ್ಮ—ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ; ಸಂಜ್ಞಿತಮ್—ವಿಷಯದಲ್ಲಿ; ಯತ್—ಏನು; ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ; ಉಕ್ತಮ್—ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ; ವಚಃ—ಮಾತುಗಳು; ತೇನ—ಅದರಿಂದ; ಮೋಹಃ—ಭ್ರಾಂತಿಯು; ಅಯಮ್—ಈ; ವಿಗತಃ—ದೂರವಾಗಿದೆ; ಮಮ—ನನ್ನ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ನೀನು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಈ ರಹಸ್ಯವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನನ್ನ ಮೋಹವು ನಾಶವಾಗಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯವು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಭೌತಿಕ ಲೋಕಗಳು ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಹೊರಸೂಸುತ್ತವೆ; ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಹ ಕೃಷ್ಣನು ಕಾರಣನು. ಕೃಷ್ಣನು ಒಂದು ಅವತಾರವಲ್ಲ; ಅವನು ಎಲ್ಲ ಅವತಾರಗಳ ಮೂಲ. ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಈಗ ಅರ್ಜುನನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮೋಹವು ಕೊನೆಗಂಡಿತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ ಈಗ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ, ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಮೂಲ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿದೆ. ತನಗೆ ಕೃಷ್ಣನಂತಹ ಮಹಾನ್ ಸ್ನೇಹಿತನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷ. ಆದರೆ ತಾನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಮೂಲ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಇತರರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೃಷ್ಣನ ದೈವತ್ವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡವನು ಅರ್ಜುನನಂತೆ ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಎಷ್ಟು ಕರುಣಾಳು ಎಂದರೆ

ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತನ್ನ ಮೂಲರೂಪಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಹಲವು ಬಾರಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ಅರ್ಜುನನು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ; ತನಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಆಗುತ್ತಿರುವುದು ಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದು ಈಗ ಅವನ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 2

ಭವಾಪ್ಯಯೌ ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ ಶ್ರುತೌ ವಿಸ್ತರಶೋ ಮಯಾ |

ತ್ವತ್ತಃ ಕಮಲಪತ್ರಾಕ್ಷ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮಪಿ ಚಾವ್ಯಯಮ್ ||೩||

ಭವ—ಆವಿರ್ಭಾವ; ಅಪ್ಯಯೌ—ಅಂತರ್ಧಾನವು; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಭೂತಾನಾಮ್—ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳ; ಶ್ರುತೌ—ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು; ವಿಸ್ತರಶಃ—ವಿವರವಾಗಿ; ಮಯಾ—ನನ್ನಿಂದ; ತ್ವತ್ತಃ—ನನ್ನಿಂದ; ಕಮಲ ಪತ್ರ ಅಕ್ಷ—ಕಮಲನಯನನೇ; ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮ್—ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಚ—ಮತ್ತು; ಅವ್ಯಯಮ್—ಅಕ್ಷಯವಾದ.

ಅನುವಾದ

ಕಮಲ ನೇತ್ರನೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಸಾವಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ವಿವರವಾಗಿ ಕೇಳಿದೆನು. ಎಂದೂ ಕೊನೆಯಾಗದ ನಿನ್ನ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು 'ಕಮಲ ನೇತ್ರ' (ಕೃಷ್ಣನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಮಲದ ದಳಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಹಿಂದಿನ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಹಂ ಕೃತ್ಸುಸ್ಯ ಜಗತಃ ಪ್ರಭವಃ ಪ್ರಲಯಸ್ತಥಾ "ಈ ಇಡೀ ಭೌತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಾಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೂಲ" ಎಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಇದನ್ನು ಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ವಿವರವಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದರೂ ಅವನು ಅವುಗಳಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆತನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ, ಆದರೆ ಆತನೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೃಷ್ಣನ ಊಹಾತೀತ ಸಂಪತ್ತು; ಇದು ತನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 3

ವಿವಮೇತದ್ ಯಥಾತ್ಮ ತ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಮೇಶ್ವರ |

ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ರೂಪಮೈಶ್ವರಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ||೩||

ವಿವಮ್—ಹೀಗೆ; ವಿಶತ್—ಇದನ್ನು; ಯಥಾ—ಇದ್ದಂತೆಯೇ; ಆತ್ಮ—ಹೇಳಿದ್ದೀಯೆ; ತ್ವಮ್—

ನೀನು; ಆತ್ಮಾನಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಪರಮ ಈಶ್ವರ—ಪರಮ ಪ್ರಭುವೇ; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ಇಚ್ಛಾಮಿ—ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ; ತೇ—ನಿನ್ನ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಐಶ್ವರಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ಪುರುಷೋತ್ತಮ—ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ.

ಅನುವಾದ

ಪರಮ ಪ್ರಭುವೇ, ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ, ನಿನ್ನ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ನೀನು ಈ ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವೆ ಎಂದು ಕಾಣಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ; ನಿನ್ನ ಆ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತಾನು ಸ್ವಯಂ ಅಂಶದಿಂದ ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಸಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರಭುವು ಹೇಳಿದನು. ಅರ್ಜುನನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲು ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ವಿಶ್ವದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಅವನು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕಾಣಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವುದು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭುವು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ; ಆತನು ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಜುನನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ತಿಳಿದಿದೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅವನ ಕೃಷ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿಯಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಆತನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ. ಇತರರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯು ದೃಢವಾಗಬೇಕೆಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಸೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆಯೂ ಸಹ ತಾವು ದೇವರ ಅವತಾರಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೋಸಗಾರರು ಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಜನರು ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರಬೇಕು. ತಾನು ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವನು ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ - 4

ಮನ್ಯಸೇ ಯದಿ ತಚ್ಚಕ್ಷಂ ಮಯಾ ದ್ರಷ್ಟುಮಿತಿ ಪ್ರಭೋ |

ಯೋಗೇಶ್ವರ ತತೋ ಮೇ ತ್ವಂ ದರ್ಶಯಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಮ್ ||೪||

ಮನ್ಯಸೇ—ನೀನು ತಿಳಿಯುವುದು; ಯದಿ—ಆದರೆ; ತತ್—ಅದು; ಶಕ್ಯಮ್—ಸಾಧ್ಯ; ಮಯಾ—

ನನ್ನಿಂದ; ದ್ರಷ್ಟೃಮ್—ನೋಡಲು; ಇತಿ—ಎಂದು; ಪ್ರಭೋ—ಪ್ರಭುವೇ; ಯೋಗ ಈಶ್ವರ—ಸಕಲ ಯೋಗ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯೇ; ತತಃ—ಆಗ; ಮೇ—ನನಗೆ; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ದರ್ಶಯ—ತೋರಿಸು; ಆತ್ಮಾನಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಅವ್ಯಯಮ್—ಶಾಶ್ವತನಾದ.

ಅನುವಾದ

ಓ ಪ್ರಭುವೆ, ಯೋಗೀಶ್ವರನೆ, ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ನೀನು ಭಾವಿಸುವೆಯಾದರೆ ಆ ನಿನ್ನ ಅಪರಿಮಿತ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮಪ್ರಭುವಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನೋಡಲು, ಕಾಣಲು, ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ದಿವ್ಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯೂ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಿಡಿ ಮಾತ್ರ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ನೋಡುವುದಾಗಲೀ, ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಲೀ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಊಹಾಪೋಹಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ಅವನು ಜೀವಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ಥಾನವು ಅಳತೆಗೆ ಮೀರಿದ್ದು; ಇದನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಿಗೆ ಅನಂತವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ. ಅನಂತನಾದವನು ತನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆಗ ಅನಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅನಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗೇಶ್ವರ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಶಕ್ತಿಯು ಕಲ್ಪನಾತೀತ. ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನ ಕಲ್ಪನಾತೀತ ಕೃಪೆಗಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗದಿದ್ದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೆಚ್ಚಿದವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 5

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಪಶ್ಯ ಮೇ ಪಾರ್ಥ ರೂಪಾಣಿ ಶತಶೋಽಽಥ ಸಹಸ್ರಶಃ |
ನಾನಾವಿಧಾನಿ ದಿವ್ಯಾನಿ ನಾನಾವರ್ಣಾಕೃತೀನಿ ಚ ||೫||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಪಶ್ಯ—ನೋಡು; ಮೇ—ನನ್ನ; ಪಾರ್ಥ—ಪೃಥ್ವಿಯ ಮಗನೇ; ರೂಪಾಣಿ—ರೂಪಗಳನ್ನು; ಶತಶಃ—ನೂರಾರು; ಅಥ—ಕೂಡ; ಸಹಸ್ರಶಃ—ಸಾವಿರಾರು; ನಾನಾವಿಧಾನಿ—ವಿವಿಧವಾದ; ದಿವ್ಯಾನಿ—ದಿವ್ಯವಾದ; ನಾನಾ—ಬಗೆ ಬಗೆಯ; ವರ್ಣಾ—ಬಣ್ಣ; ಆಕೃತೀನಿ—ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು; ಚ—ಸಹಾ.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು — ಪೃಥೆಯ ಮಗನಾದ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಅರ್ಜುನ, ನನ್ನ ಸಿರಿಗಳನ್ನು, ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ದಿವ್ಯ ವರ್ಣಗಳ ನನ್ನ ಕೋಟ್ಯಂತರ ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಒಂದು ಅಲೌಕಿಕ ರೂಪ. ಆದರೂ ಅದು ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಈ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನಿತ್ಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಅರ್ಜುನನು ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪ್ರಕಟಿತವೂ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟಿತವೂ ಆಗಿರುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣನ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟಿತ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟಿತ. ಅದು ಕೃಷ್ಣನ ಇತರ ಸ್ವರೂಪಗಳಂತೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವನು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಕಾತರನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಬಯಸಿದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೂಪವನ್ನು ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲಾರ. ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನೇ ಕೊಡಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ - 6

ಪಶ್ಯಾದಿತ್ಯಾನ್ ವಸೂನ್ ರುದ್ರಾನಶ್ಚಿನೌ ಮರುತಸ್ತಥಾ |

ಬಹೂನ್ಯದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಾಣಿ ಪಶ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಾಣಿ ಭಾರತ ||೬||

ಪಶ್ಯ—ನೋಡು; ಆದಿತ್ಯಾನ್—ಅದಿತಿಯ ದ್ವಾದಶ ಪುತ್ರರನ್ನು; ವಸೂನ್—ಅಷ್ಟ ವಸುಗಳನ್ನು; ರುದ್ರಾನ್—ರುದ್ರನ ಏಕಾದಶ ರೂಪಗಳನ್ನು; ಅಶ್ಚಿನೌ—ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮಾರರನ್ನು; ಮರುತಃ—ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳು (ವಾಯು ದೇವತೆಗಳು); ತಥಾ—ಕೂಡ; ಬಹೂನಿ—ಅನೇಕ; ಅದೃಷ್ಟ—ನೀನು ನೋಡಿರದ; ಪೂರ್ವಾಣಿ—ಹಿಂದೆ; ಪಶ್ಯ—ನೋಡು; ಆಶ್ಚರ್ಯಾಣಿ—ಸಕಲ ಅದ್ಭುತಗಳನ್ನು; ಭಾರತ—ಭಾರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶದವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ಆದಿತ್ಯರು, ವಸುಗಳು, ರುದ್ರರು, ಅಶ್ವಿನಿ ಕುಮಾರರು ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ವಿವಿಧ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡು. ಈವರೆಗೆ ಯಾರೂ ನೋಡದಿರುವ ಮತ್ತು ಕೇಳದಿರುವ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ, ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಂದುವರಿದವನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ಈ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಲ್ಲ

ಮತ್ತು ಕಂಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈಗ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಅಶ್ವರ್ಯಕರ ರೂಪಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 7

ಇಹೈಕಸ್ಥಂ ಜಗತ್ ಕೃತ್ಸುಂ ಪಶ್ಯಾದ್ಯ ಸಚರಾಚರಮ್ |
ಮಮ ದೇಹೇ ಗುಡಾಕೇಶ ಯಚ್ಚಾನ್ಯದ್ ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಸಿ ||೭||

ಇಹ—ಇದರಲ್ಲಿ; ಏಕ ಸ್ಥಮ್—ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ; ಜಗತ್—ವಿಶ್ವವನ್ನು; ಕೃತ್ಸುಮ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ; ಪಶ್ಯ—ನೋಡು; ಅದ್ಯ—ಕೂಡಲೇ; ಸ—ಚೊತೆಗೆ; ಚರ—ಚಲಿಸುವ; ಅಚರಮ್—ಚಲಿಸದಿರುವುದನ್ನು; ಮಮ—ನನ್ನ; ದೇಹೇ—ಶರೀರದಲ್ಲಿ; ಗುಡಾಕೇಶ—ಅರ್ಜುನನೇ; ಯತ್—ಯಾವುದನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಅನ್ಯತ್—ಬೇರೆಯದು; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ಇಚ್ಛಸಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೋ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನ, ನೀನು ಏನೇನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತೀಯೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಈ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನೋಡು! ನೀನು ಈಗ ಏನೇನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತೀಯೋ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಏನೇನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸಬಹುದೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವುದು. ಚರಾಚರವಾದದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯಾರೂ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಕಾಣಲಾರರು. ಅತ್ಯಂತ ಮುಂದುವರಿದ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೂ ವಿಶ್ವದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಲಾರ. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನಂತಹ ಭಕ್ತನು ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕಾಣಬಲ್ಲ. ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಾಣಲು ಬಯಸುವ ಏನನ್ನೇ ಆದರೂ ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ದಯೆಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಬಲ್ಲವನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 8

ನ ತು ಮಾಂ ಶಕ್ಯಸೇ ದ್ರಷ್ಟುಮನೇನ್ಯೇವ ಸ್ಯಚಿಕ್ಷುಷಾ |
ದಿವ್ಯಂ ದದಾಮಿ ತೇ ಚಕ್ಷುಃ ಪಶ್ಯ ಮೇ ಯೋಗಮೈಶ್ವರಮ್ ||೮||

ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ತು—ಆದರೆ; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ಶಕ್ಯಸೇ—ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತೀಯೆ; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ಅನೇನ—ಈ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸ್ಯ ಚಿಕ್ಷುಷಾ—ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ; ದಿವ್ಯಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ದದಾಮಿ—ಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ತೇ—ನಿನಗೆ; ಚಕ್ಷುಃ—ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು; ಪಶ್ಯ—ನೋಡು; ಮೇ—ನನ್ನ; ಯೋಗಮ್ ಐಶ್ವರಮ್—ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಯೋಗ

ಶಕ್ತಿಯನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಆದರೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಈಗಿನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಯೋಗವನ್ನು ನೋಡು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶುದ್ಧಭಕ್ತನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿರುವ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲು ಇಷ್ಟ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲಾರೆ, ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಅರ್ಜುನನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನಲ್ಲ, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು. ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಅಷ್ಟೇನೂ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಇದು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಅದನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸಿದುದರಿಂದ, ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಭುವು ಅವನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡವರು ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವುದು ಪ್ರೇಮಮಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ, ದೈವಹೀನವಾದ ಸಿರಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಆಟವಾಡಿದವರು, ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು, ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಸಿರಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಂದೂ ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪರಿಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತನ್ಮಯರಾಗಿದ್ದರೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಎನ್ನುವುದೂ ತಿಳಿಯದು. ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮ ವಿನಿಮಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಪರಮ ಪ್ರಭು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವರು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಆಡುವ ಬಾಲಕರು ಬಹು ಪುಣ್ಯ ಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನೇಕಾನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಅನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಹಾಗೆ ಕ್ರೀಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಎಂದು ಈ ಹುಡುಗರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತ ಎಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶುಕಮುನಿಗಳು ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ —

ಇತ್ಯಂ ಸತಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸುಖಾನುಭೂತ್ಯಾ
 ದಾಸ್ಯಂ ಗತಾನಾಂ ಪರದೈವತೇನ |
 ಮಾಯಾಶ್ರಿತಾನಾಂ ನರದಾರಕೇಣ
 ಸಾಕಂ ವಿಜಹುಃ ಕೃತಪುಣ್ಯಪುಂಜಾಃ ||

"ಇವನು ಪರಮ ಪುರುಷ; ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇವನನ್ನು ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತರು ಇವನನ್ನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಇವನನ್ನು ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ

ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಈ ಬಾಲಕರು ಆ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ." (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ 10.12.11).

ವಾಸ್ತವಾಂಶವೆಂದರೆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಕೇವಲ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತಾನು ಪರಮನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೇ ಆ ರೀತಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ. ಇದನ್ನು ಭವಿಷ್ಯದ ಜನರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಆ ಮೂಲಕ ಕೃಷ್ಣನ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಥನೆ ಬರಬೇಕು ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಬಯಸಿದನು. ಅರ್ಜುನನು ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಪರಂಪರಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಜವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದು ಅರ್ಜುನನ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಅನುಸರಿಸುವವರು ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ತನ್ನನ್ನು ಪರಮನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ನಿಜವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಪರಮನೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ನಾವು ಆಗಲೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನೀಡಿದನು.

ಶ್ಲೋಕ - 9

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ |

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತತೋ ರಾಜನ್ ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರೋ ಹರಿಃ |

ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಪಾರ್ಥಾಯ ಪರಮಂ ರೂಪಮೈಶ್ವರಮ್ ||೯||

ಸಂಜಯಃ ಉವಾಚ—ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು; ಏವಮ್—ಹೀಗೆ; ಉಕ್ತ್ವಾ—ಹೇಳಿ; ತತಃ—ಅನಂತರ; ರಾಜನ್—ದೊರೆಯೇ; ಮಹಾ ಯೋಗ ಈಶ್ವರಃ—ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಯೋಗಿಯಾದ; ಹರಿಃ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನು; ದರ್ಶಯಾಮ್ ಆಸ—ತೋರಿಸಿದನು; ಪಾರ್ಥಾಯ—ಅರ್ಜುನನಿಗೆ; ಪರಮಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ರೂಪಮ್ ಐಶ್ವರಮ್—ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು — ರಾಜನೆ! ಮಹಾ ಯೋಗೇಶ್ವರನು, ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು.

ಶ್ಲೋಕ 10-11

ಅನೇಕವಕ್ತ್ರನಯನಮನೇಕಾದ್ ಭುತದರ್ಶನಮ್ |

ಅನೇಕದಿವ್ಯಾಭರಣಂ ದಿವ್ಯಾನೇಕೋದ್ಯತಾಯುಧಮ್ ||೧೦||

ದಿವ್ಯಮಾಲ್ಯಾಷ್ಟ್ರಧರಂ ದಿವ್ಯಗಂಧಾನುಲೇಪನಮ್ |

ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯಂ ದೇವಮನಂತಂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ ||೧೧||

ಅನೇಕ—ನಾನಾ; ವಕ್ತ್ರ—ಮುಖಗಳು; ನಯನಮ್—ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನನ್ನು; ಅನೇಕ—ವಿವಿಧ; ಅದ್ಭುತ—ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ; ದರ್ಶನಮ್—ನೋಟಗಳುಳ್ಳವನನ್ನು; ಅನೇಕ—ಹಲವು; ದಿವ್ಯ—ದಿವ್ಯವಾದ; ಆಭರಣಮ್—ಒಡವೆಗಳುಳ್ಳವನನ್ನು; ದಿವ್ಯ—ದಿವ್ಯವಾದ; ಅನೇಕ—ಅನೇಕ; ಉದ್ಯತ—ಮೇಲೆತ್ತಿದ; ಆಯುಧಮ್—ಆಯುಧಗಳುಳ್ಳವನನ್ನು; ದಿವ್ಯ—ದಿವ್ಯವಾದ; ಮಾಲ್ಯ—ಹಾರಗಳು; ಅಷ್ಟ್ರ—ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು; ಧರಮ್—ಧರಿಸಿದವನನ್ನು; ದಿವ್ಯ—ದಿವ್ಯವಾದ; ಗಂಧ—ಸುಗಂಧಗಳ; ಅನುಲೇಪನಮ್—ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವನನ್ನು; ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಆಶ್ಚರ್ಯಮಯಮ್—ಆಶ್ಚರ್ಯಪೂರ್ಣನನ್ನು; ದೇವಮ್—ಕಾಂತಿಯುತನನ್ನು; ಅನಂತಮ್—ಅಪರಿಮಿತನನ್ನು; ವಿಶ್ವತಃ ಮುಖಮ್—ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಆ ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಬಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಅದ್ಭುತ ದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಆತನು ದಿವ್ಯಮಾಲೆಗಳನ್ನೂ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಹಲವು ದಿವ್ಯ ಗಂಧಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದಿತು, ಉಜ್ವಲವಾಗಿದ್ದಿತು, ಅನಂತವಾಗಿತ್ತು, ವಿಶ್ವತೋ ಮುಖವಾಗಿತ್ತು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಎನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಳಸಿರುವುದು ಅರ್ಜುನನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೈಗಳು, ಬಾಯಿಗಳು, ಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮಿತಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಲು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಇದು ಕೃಷ್ಣನ ಕಲ್ಪನಾತೀತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಶ್ಲೋಕ - 12

ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಸಹಸ್ರಸ್ಯ ಭವೇದ್ಯುಗಪದುತ್ಥಿತಾ |

ಯದಿ ಭಾಃ ಸದೃಶೀ ಸಾ ಸ್ಯಾದ್ ಭಾಸಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ||೧೨||

ದಿವಿ—ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ; ಸೂರ್ಯ—ಸೂರ್ಯರ; ಸಹಸ್ರಸ್ಯ—ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರರು; ಭವೇತ್—ಆದರೆ; ಯುಗಪತ್—ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ; ಉತ್ಥಿತಾ—ಉದಯಿಸಿದ್ದೇ; ಯದಿ—ಆದರೆ; ಭಾಃ—ಪ್ರಕಾಶವು; ಸದೃಶೀ—ಅದರಂತೆ; ಸಾ—ಅದು; ಸ್ಯತ್—ಇರಬಹುದು; ಭಾಸಃ—ಜ್ಯೋತಿಯು; ತಸ್ಯ—ಆ; ಮಹಾ ಆತ್ಮನಃ—ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ.

ಅನುವಾದ

ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸೂರ್ಯರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರ ಪ್ರಭೆಯು ಆ ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ದ್ವ ಪರಮ ಪುರುಷನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೋಲಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ಕಂಡದ್ದು ವರ್ಣನೆಗೆ ನಿಲುಕದ್ದು. ಆದರೂ ಸಂಜಯನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಆ ಮಹಾರೂಪದ ಒಂದು ಮಾನಸಿಕ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಜಯನಾಗಲೀ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಾಗಲೀ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಸರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸಂಜಯನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಒಂದು ಘಟನೆಗೆ (ಎಂದರೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಸೂರ್ಯರಿಗೆ) ಹೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 13

ತತ್ರೈಕಸ್ಥಂ ಜಗತ್ ಕೃತ್ವಂ ಪ್ರವಿಭಕ್ತಮನೇಕಧಾ |
ಅಪಶ್ಯದೇವದೇವಸ್ಯ ಶರೀರೇ ಪಾಣ್ಡವಸ್ತದಾ ||೧೩||

ತತ್ರ—ಅಲ್ಲಿ; ಏಕಸ್ಥಮ್—ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ; ಜಗತ್—ವಿಶ್ವವನ್ನು; ಕೃತ್ವಮ್—ಸಂಪೂರ್ಣ; ಪ್ರವಿಭಕ್ತಮ್—ವಿಭಜಿತವಾಗಿರುವ; ಅನೇಕಧಾ—ಅನೇಕವಾಗಿ; ಅಪಶ್ಯತ್—ನೋಡಿದನು; ದೇವದೇವಸ್ಯ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ; ಶರೀರೇ—ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ; ಪಾಣ್ಡವಃ—ಅರ್ಜುನನು; ತದಾ—ಆಗ.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಭಾಗಗಳಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ವದ ಅಮಿತ ವಿಸ್ತರಣಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ನೋಡಿದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತತ್ರ (ಅಲ್ಲಿ) ಎನ್ನುವ ಪದವು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಅರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಡಾಗ ಅರ್ಜುನನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರರಿಗೆ ಈ ರೂಪವು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟನು. ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಂಡನು. ವೇದಗಳ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ನಾವು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹಲವಾರು ವಿಶ್ವಗಳೂ ಹಲವಾರು ಲೋಕಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದೆ, ಕೆಲವನ್ನು ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವನ್ನು ಅಭರಣದಿಂದ ಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಬಹು ದೊಡ್ಡವು; ಕೆಲವು ಅಷ್ಟು

ದೊಡ್ಡವಲ್ಲ ಇತ್ಯಾದಿ. ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅರ್ಜುನನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರ ನಡುವೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 14

ತತಃ ಸ ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟೋ ಹ್ಯಷ್ಟರೋಮಾ ಧನಂಜಯಃ |
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶಿರಸಾ ದೇವಂ ಕೃತಾಂಜಲಿರಭಾಷತ ||೧೪||

ತತಃ—ಅನಂತರ; ಸಃ—ಆ; ವಿಸ್ಮಯ ಅವಿಷ್ಟಃ—ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗಿ; ಹ್ಯಷ್ಟರೋಮಾ—ಭಾವೋದ್ರೇಕದಿಂದ ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡು; ಧನಂಜಯಃ—ಅರ್ಜುನನು; ಪ್ರಣಮ್ಯ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಶಿರಸಾ—ತಲೆಯಿಂದ; ದೇವಮ್—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ; ಕೃತಾಂಜಲಿಃ—ಕೈ ಮುಗಿದು; ಅಭಾಷತ—ಹೇಳ ತೊಡಗಿದನು.

ಅನುವಾದ

ಅನಂತರ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಿಂದ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ, ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡ ಅರ್ಜುನನು ತಲೆಬಾಗಿ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ, ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೈವೀದೃಶ್ಯವು ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲೇ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನರ ಸಂಬಂಧವು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈವರೆಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನರ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ನೇಹವು ಆಧಾರವಾಗಿತ್ತು. ದರ್ಶನದನಂತರ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಬಹು ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅರ್ಜುನನ ಬಾಂಧವ್ಯವು ಸ್ನೇಹದ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆರಗಿನ ಬಾಂಧವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾನ್‌ಭಕ್ತರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳ ಭಂಡಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಬಗೆಯ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿವೆ. ಅವನು ಎರಡು ಜೀವಿಗಳ ನಡುವೆ, ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಥವಾ ಪರಮ ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಅವನ ಭಕ್ತರ ನಡುವೆ ವಿನಿಮಯವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳ ಸಾಗರ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೆರಗಿನ ಬಾಂಧವ್ಯವು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಸಮಾಧಾನವಾದ, ಶಾಂತವಾದ ಮತ್ತು ನಿರುದ್ವಿಗ್ನವಾದ ಸ್ವಭಾವದವನು; ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದವಾಯಿತು; ಅವನ ಕೂದಲು ನಿಮಿರಿತು ಮತ್ತು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಅವನಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅದ್ಭುತಗಳು ಅವನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿದವು. ತಕ್ಷಣದ ಸಂದರ್ಭ ಬೆರಗು. ಅವನ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ಸ್ನೇಹವು ಬೆರಗಿನಿಂದ ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು; ಅವನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಿದನು.

ಶ್ಲೋಕ - 15

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಪಶ್ಯಾಮಿ ದೇವಾಂಸ್ತವ ದೇವ ದೇಹೇ
 ಸರ್ವಾಂಸ್ತಥಾ ಭೂತವಿಶೇಷಸಂಘಾನ್ |
 ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮೀಶಂ ಕಮಲಾಸನಸ್ಥಮ್
 ಋಷೀಂಶ್ಚ ಸರ್ವಾನುರುಗಾಂಶ್ಚ ದಿವ್ಯಾನ್ ||೧೫||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಪಶ್ಯಾಮಿ—ನೋಡುತ್ತೇನೆ; ದೇವಾನ್—ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ; ತವ—ನಿನ್ನ; ದೇವ—ಪ್ರಭುವೇ; ದೇಹೇ—ಶರೀರದಲ್ಲಿ; ಸರ್ವಾನ್—ಎಲ್ಲ; ತಥಾ—ಕೂಡ; ಭೂತ—ಜೀವಿಗಳನ್ನು; ವಿಶೇಷಸಂಘಾನ್—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೇರಿದ; ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮ್—ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು; ಈಶಮ್—ಶಿವನನ್ನು; ಕಮಲಾಸನಸ್ಥಮ್—ಕಮಲ ಪುಷ್ಪದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ; ಋಷೀನ್—ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಸರ್ವಾನ್—ಎಲ್ಲ; ಉರಗಾನ್—ಸರ್ಪಗಳನ್ನೂ; ಚ—ಸಹಾ; ದಿವ್ಯಾನ್—ದಿವ್ಯವಾದ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಭು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ! ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಹಲವಾರು ಜೀವಿಗಳು ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು, ಶಿವ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ; ಆದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಥಮ ಜೀವಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ, ವಿಶ್ವದ ಅಧೋಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭೋದಕಶಾಯಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆಯಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯಸರ್ಪವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸರ್ಪಶಯ್ಯೆಗೆ ವಾಸುಕಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ವಾಸುಕಿ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ಇತರ ಸರ್ಪಗಳೂ ಉಂಟು. ಗರ್ಭೋದಕಶಾಯಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ವಿಶ್ವದ ಅತ್ಯುಚ್ಚಭಾಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಲೋಕದವರೆಗೆ ಅರ್ಜುನನು ಕಾಣಬಲ್ಲನು. ಹೀಗೆಂದರೆ ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಅರ್ಜುನನು ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದ.

ಶ್ಲೋಕ - 16

ಅನೇಕಬಾಹೂದರವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಂ

ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ಸರ್ವತೋಽನನನ್ತರೂಪಮ್ |

ನಾಂತಂ ನ ಮಧ್ಯಂ ನ ಪುನಸ್ತವಾದಿಮ್
ಪಶ್ಯಾಮಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ವಿಶ್ವರೂಪ ||೧೬||

ಅನೇಕ—ಹಲವು; ಬಾಹು—ತೋಳುಗಳು; ಉದರ—ಹೊಟ್ಟೆಗಳು; ವಕ್ತ್ರ—ಮುಖಗಳು; ನೇತ್ರಮ್—ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ; ಪಶ್ಯಾಮಿ—ನೋಡುತ್ತೇನೆ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ; ಅನಂತ ರೂಪಮ್—ಅಪರಿಮಿತ ರೂಪವುಳ್ಳ; ನ ಅನ್ತಮ್—ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲ; ನ ಮಧ್ಯಮ್—ಮಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ನ ಪುನಃ—ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲ; ತವ—ನಿನಗೆ; ಆದಿಮ್—ಪ್ರಾರಂಭವೂ; ಪಶ್ಯಾಮಿ—ನೋಡುತ್ತೇನೆ; ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ—ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಭುವೇ; ವಿಶ್ವರೂಪ—ವಿಶ್ವರೂಪನೇ.

ಅನುವಾದ

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ, ವಿಶ್ವರೂಪನ, ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅಮಿತವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡ ಅನೇಕಾನೇಕ ತೋಳುಗಳನ್ನೂ, ಉದರಗಳನ್ನೂ, ಬಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಆದಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಣಲಾರೆನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಅಮಿತನಾದವನು; ಅದುದರಿಂದ ಅವನ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಶ್ಲೋಕ - 17

ಕಿರೀಟಿನಂ ಗದಿನಂ ಚಕ್ರಿಣಂ ಚ
ತೇಜೋರಾಶಿಂ ಸರ್ವತೋ ದೀಪ್ತಿಮನ್ತಮ್ |
ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದುರ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಂ ಸಮನ್ತಾದ್
ದೀಪ್ತಾನಲಾರ್ಕದ್ಯುತಿಮಪ್ರಮೇಯಮ್ ||೧೭||

ಕಿರೀಟಿನಮ್—ಕಿರೀಟಗಳೊಂದಿಗೆ; ಗದಿನಮ್—ಗದೆಗಳೊಂದಿಗೆ; ಚಕ್ರಿಣಮ್—ಚಕ್ರಗಳೊಡನೆ; ಚ—ಮತ್ತು; ತೇಜಃ ರಾಶಿಮ್—ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ; ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ; ದೀಪ್ತಿಮನ್ತಮ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ; ಪಶ್ಯಾಮಿ—ನೋಡುತ್ತೇನೆ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ದುರ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಮ್—ನೋಡಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ; ಸಮನ್ತಾತ್—ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ; ದೀಪ್ತ ಅನಲ—ಉರಿಯುವ ಅಗ್ನಿಯಾದ; ಅರ್ಕ—ಸೂರ್ಯನ; ದ್ಯುತಿಮ್—ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ; ಅಪ್ರಮೇಯಮ್—ಅಳೆಯಲಾಗದ.

ಅನುವಾದ

ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ರೂಪದ ಪ್ರಭಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಉರಿಯಂತೆ ಅಥವಾ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭಿಯಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಹರಡಿದೆ. ಆದರೂ ನಾನು ಈ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ರೂಪವು ವಿವಿಧ ಕಿರೀಟಗಳಿಂದ, ಗದೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಚಕ್ರಗಳಿಂದ

ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 18

ತ್ವಮಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ

ತ್ವಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಂ ನಿಧಾನಮ್ |

ತ್ವಮವ್ಯಯಃ ಶಾಶ್ವತಧರ್ಮಗೋಷ್ಠಾ

ಸನಾತನಸ್ತಂ ಪುರುಷೋ ಮತೋ ಮೇ ||೧೮||

ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಅಕ್ಷರಮ್—ಅಚ್ಯುತನು; ಪರಮಮ್—ಪರಮನು; ವೇದಿತವ್ಯಮ್—
ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬೇಕಾದವನು; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಅಸ್ಯ—ಈ; ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ವಿಶ್ವದ; ಪರಮ್—ಪರಮವಾದ;
ನಿಧಾನಮ್—ಆಧಾರನು; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಅವ್ಯಯಃ—ಅವಿನಾಶಿಯು; ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮ
ಗೋಷ್ಠಾ—ಶಾಶ್ವತವಾದ ಧರ್ಮದ ಪಾಲಕನು; ಸನಾತನಃ—ಶಾಶ್ವತನು; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಪುರುಷಃ
—ಪರಮ ಪುರುಷನು; ಮತಃ ಮೇ—ಇದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅನುವಾದ

ನೀನು ಪರಮವಾದ ಆದಿಲಕ್ಷ್ಯವು. ನೀನು ಎಲ್ಲ ವಿಶ್ವದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತಾಣ. ನಿನಗೆ
ಕ್ಷಯವೇ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನನು. ನೀನು ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಪಾಲಕನು;
ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು. ಇದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶ್ಲೋಕ - 19

ಅನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತಮನನ್ತವೀರ್ಯಮ್

ಅನಂತಬಾಹುಂ ಶಶಿಸೂರ್ಯನೇತ್ರಮ್ |

ಪಶ್ಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದೀಪ್ತಹುತಾಶವಕ್ತ್ರಮ್

ಸ್ವತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ತಪಸ್ವಮ್ ||೧೯||

ಅನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತಮ್—ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ; ಅನಂತ—ಅಪರಿಮಿತ; ವೀರ್ಯಮ್—
ವೈಭವಗಳನ್ನುಳ್ಳ; ಅನಂತ—ಅಪರಿಮಿತವಾದ; ಬಾಹುಮ್—ತೋಳುಗಳುಳ್ಳ; ಶಶಿ—ಚಂದ್ರ;
ಸೂರ್ಯ—ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರು; ನೇತ್ರಮ್—ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿರುವ; ಪಶ್ಯಾಮಿ—ನೋಡುತ್ತೇನೆ;
ತ್ವಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ದೀಪ್ತ—ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ; ಹುತಾಶ ವಕ್ತ್ರಮ್—ಅಗ್ನಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ
ಬಾಯಿಯುಳ್ಳವನು; ಸ್ವತೇಜಸಾ—ಸ್ವಂತ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ; ವಿಶ್ವಮ್—ವಿಶ್ವವನ್ನು; ಇದಮ್—ಈ;
ತಪಸ್ವಮ್—ಸುಡುತ್ತಿರುವವನು.

ಅನುವಾದ

ನಿನಗೆ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಗೆ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ

ಬಾಹುಗಳಿವೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಪ್ರಜ್ಜಲಿಸುವ ಉರಿಯು ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶವು ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಆರು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಲವು ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಗಳ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಲ್ಲ. ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಅಥವಾ ಬೆರಗು ಅಥವಾ ಮಹತ್ತರವಾದ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ದೋಷವಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 20

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಿದಮಂತರಂ ಹಿ

ವ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ವಯೈಕೇನ ದಿಶಶ್ಚ ಸರ್ವಾಃ |

ದೃಷ್ಟ್ವಾದ್ಭೂತಂ ರೂಪಮುಗ್ರಂ ತವೇದಂ

ಲೋಕತ್ರಯಂ ಪ್ರವೃಥಿತಂ ಮಹಾತ್ಮನ್ ||೨೦||

ದ್ಯೌ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ; ಆ ಪೃಥಿವ್ಯೋಃ—ಭೂಮಿಯವರೆಗೆ; ಇದಮ್—ಈ; ಅಂತರಮ್—ನಡುವೆ; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ವ್ಯಾಪ್ತಮ್—ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ; ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ; ಏಕೇನ—ಒಬ್ಬನಿಂದಲೇ; ದಿಶಃ—ದಿಕ್ಕುಗಳು; ಚ—ಮತ್ತು; ಸರ್ವಾಃ—ಎಲ್ಲ; ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ನೋಡಿ; ಅದ್ಭೂತಮ್—ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಉಗ್ರಮ್—ಭೀಕರವಾದ; ತವ—ನಿನ್ನ; ಇದಮ್—ಈ; ಲೋಕ—ಲೋಕವ್ಯೂಹಗಳು; ತ್ರಯಮ್—ಮೂರು; ಪ್ರವೃಥಿತಮ್—ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡಿವೆ; ಮಹಾ ಆತ್ಮನ್—ಮಹಾತ್ಮನೇ.

ಅನುವಾದ

ನೀನು ಒಬ್ಬನೇ; ಆದರೂ ನೀನು ಆಕಾಶವನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ನಡುವಣ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಮಹಾತ್ಮನೆ, ಈ ಅದ್ಭೂತವಾದ ಮತ್ತು ಉಗ್ರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ಭಯಗೊಂಡಿವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವ್ಯೋಃ (ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳ ನಡುವಣ ಸ್ಥಳ) ಮತ್ತು ಲೋಕತ್ರಯಮ್ (ಮೂರು ಲೋಕಗಳು) ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಶಬ್ದಗಳು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಲೋಕವ್ಯೂಹಗಳಲ್ಲಿರುವವರು ನೋಡಿದರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಕನಸಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವು ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿನ ಈ

ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡರು.

ಶ್ಲೋಕ - 21

ಅಮೀ ಹಿ ತ್ವಾಂ ಸುರಸನ್ಘಾ ವಿಶನ್ತಿ
ಕೇಚಿದ್ ಭೀತಾಃ ಪ್ರಾಣ್ಣಾಲಯೋ ಗೃಣನ್ತಿ |
ಸ್ಪಸ್ವೀತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಹರ್ಷಿಸಿದ್ಧಸನ್ಘಾಃ
ಸ್ತುವನ್ತಿ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಪುಷ್ಪಲಾಭಿಃ ||೨೧||

ಅಮೀ—ಈ ಎಲ್ಲ; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಸುರ ಸನ್ಘಾಃ—ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹಗಳು; ವಿಶನ್ತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ; ಕೇಚಿತ್—ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು; ಭೀತಾಃ—ಭಯದಿಂದ; ಪ್ರಾಣ್ಣಾಲಯಃ—ಕೈಮುಗಿದು; ಗೃಣನ್ತಿ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸ್ಪಸ್ವಿ—ಸಕಲ ಶಾಂತಿಯು; ಇತಿ—ಎಂದು; ಉಕ್ತ್ವಾ—ಹೇಳುತ್ತಾ; ಮಹಾರ್ಷಿಃ—ಮಹರ್ಷಿಗಳು; ಸಿದ್ಧ ಸನ್ಘಾಃ—ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರು; ಸ್ತುವನ್ತಿ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವರು; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಸ್ತುತಿಭಿಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ; ಪುಷ್ಪಲಾಭಿಃ—ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ.

ಅನುವಾದ

ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹಗಳೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಶರಣಾಗತವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಭಯಭೀತರಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮತ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧರ ಸಮೂಹಗಳು "ಸ್ಪಸ್ವಿ, ಸ್ಪಸ್ವಿ"! ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ವೇದದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ನಿನಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲ್ಲ ಲೋಕವ್ಯೂಹಗಳ ದೇವತೆಗಳು ವಿಶ್ವರೂಪದ ಉಗ್ರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಅದರ ಕಣ್ಣುಕೋರೈಸುವ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಭಯಭೀತರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 22

ರುದ್ರಾದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ಯೇ ಚ ಸಾಧ್ಯಾ
ವಿಶ್ವೇಽಶ್ವಿನೌ ಮರುತಶ್ಲೋಷ್ಮಪಾಶ್ಚ |
ಗನ್ಧರ್ವಯಕ್ಷಾಸುರಸಿದ್ಧಸನ್ಘಾಃ
ವೀಕ್ಷಂತೇ ತ್ವಾಂ ವಿಷ್ಮಿತಾಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ ||೨೨||

ರುದ್ರ—ಶಿವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು; ಆದಿತ್ಯಾಃ—ಆದಿತ್ಯರು; ವಸವಃ—ವಸುಗಳು; ಯೇ—ಅವರೆಲ್ಲ; ಚ—ಮತ್ತು; ಸಾಧ್ಯಾಃ—ಸಾಧ್ಯರು; ವಿಶ್ವೇ—ವಿಶ್ವೇ ದೇವರು; ಅಶ್ವಿನೌ—ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮಾರರು; ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು; ಚ—ಮತ್ತು; ಉಷ್ಮಪಾಃ—ಪಿತೃಗಳು; ಚ—ಮತ್ತು; ಗನ್ಧರ್ವ—

ಗಂಧರ್ವರು; ಯಕ್ಷ—ಯಕ್ಷರು; ಅಸುರ—ರಾಕ್ಷಸರು; ಸಿದ್ಧ—ಸಿದ್ಧ ಲೋಕದ ದೇವತೆಗಳ; ಸನ್ಧಾಃ—ಸಮೂಹಗಳು; ವೀಕ್ಷಂತೇ—ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ವಿಸ್ಮಿತಾಃ—ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡವರಾಗಿ; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸರ್ವೇ—ಎಲ್ಲರೂ.

ಅನುವಾದ

ರುದ್ರರು, ಆದಿತ್ಯರು, ವಸುಗಳು, ಸಾಧ್ಯರು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು, ಮರುತರು, ಪಿತೃಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷರು, ಅಸುರರು ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ದೇವತೆಗಳು ಬೆರಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 23

ರೂಪಂ ಮಹತ್ವೇ ಬಹುವಕ್ತ್ರನೇತ್ರಂ
ಮಹಾಬಾಹೋ ಬಹುಬಾಹುರುಪಾದಮ್ |
ಬಹೂದರಂ ಬಹುದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಂ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಲೋಕಾಃ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾಸ್ತಥಾಹಮ್ ||೨೩||

ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಮಹತ್—ಬಹು ಉನ್ನತವಾದ; ತೇ—ನಿನ್ನ; ಬಹು—ಅನೇಕ; ವಕ್ತ್ರ—ಮುಖಗಳು; ನೇತ್ರಮ್—ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ; ಮಹಾ ಬಾಹೋ—ಮಹಾಬಾಹುವೇ; ಬಹು—ಹಲವು; ಬಾಹು—ತೋಳುಗಳು; ಊರು—ತೊಡೆಗಳು; ಪಾದಮ್—ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳ; ಬಹು ಉದರಮ್—ಅನೇಕ ಹೊಟ್ಟೆಗಳುಳ್ಳ; ಬಹು ದಂಷ್ಟ್ರಾ—ಅನೇಕ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ; ಕರಾಲಮ್—ಭೀಕರವಾದ; ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ನೋಡಿ; ಲೋಕಾಃ—ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳು; ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾಃ—ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡಿವೆ; ತಥಾ—ಅದರಂತೆಯೇ; ಅಹಮ್—ನಾನೂ.

ಅನುವಾದ

ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ, ಹಲವು ಮುಖಗಳನ್ನು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು, ಬಾಹುಗಳನ್ನು, ತೊಡೆಗಳನ್ನು, ಪಾದಗಳನ್ನು, ಉದರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕೋರೆದಾಡೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಿನ್ನ ಮಹಾನ್ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ದೇವತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಅವರ ಲೋಕಗಳು ಭಯಗೊಂಡಿವೆ; ಅವರಂತೆ ನಾನೂ ಭಯಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 24

ನಭಃಸ್ಪೃಶಂ ದೀಪ್ತಮನೇಕವರ್ಣಮ್
ವ್ಯಾತ್ತಾನನಂ ದೀಪ್ತವಿಶಾಲನೇತ್ರಮ್ |
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಿ ತ್ವಾಂ ಪ್ರವ್ಯಥಿತಾನ್ತರಾತ್ಮಾ
ಧೃತಿಂ ನ ವಿನ್ದಾಮಿ ಶಮಂ ಚ ವಿಷ್ಣೋ ||೨೪||

ನಭಃ ಸ್ಪೃಶಮ್—ಆಕಾಶವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ; ದೀಪ್ತಮ್—ಹೊಳೆಯುವ; ಅನೇಕ—ಹಲವು;

ವರ್ಣಮ್—ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ; ವ್ಯಾತ್ಮ—ತೆರೆದ; ಆನನಮ್—ಬಾಯಿಗಳುಳ್ಳ; ದೀಪ್ತ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ; ವಿಶಾಲ—ಬಹು ದೊಡ್ಡ; ನೇತ್ರಮ್—ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ; ದೃಷ್ಟ್ಯಾ—ನೋಡಿ; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಪ್ರವೃಥಿತ—ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡಿದೆ; ಅನ್ತಃ—ಒಳಗೆ; ಆತ್ಮಾ—ಆತ್ಮವು; ಧೃತಿಮ್—ಸ್ತಿಮಿತವನ್ನು; ನ ವಿನ್ದಾಮಿ—ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ; ಶಮಮ್—ಮಾನಸಿಕ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ವಿಷ್ಣೋ—ಪ್ರಭು ವಿಷ್ಣುವೇ.

ಅನುವಾದ

ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೆ! ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಅನೇಕ ಉಜ್ವಲ ವರ್ಣಗಳು, ತೆರೆದಿರುವ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗಳು, ನಿನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಭಯದಿಂದ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡಿದೆ. ನನ್ನ ಧೃತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಸಮಚಿತ್ತವನ್ನಾಗಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 25

ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಾನಿ ಚ ತೇ ಮುಖಾನಿ
 ದೃಷ್ಟ್ವೈವ ಕಾಲಾನಲಸನ್ನಿಭಾನಿ |
 ದಿಶೋ ನ ಜಾನೇ ನ ಲಭೇ ಚ ಶರ್ಮ
 ಪ್ರಸೀದ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ||೨೫||

ದಂಷ್ಟ್ರಾ—ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ; ಕರಾಲಾನಿ—ಭಯಂಕರವಾದ; ಚ—ಕೂಡ; ತೇ—ನಿನ್ನ; ಮುಖಾನಿ—ಮುಖಗಳನ್ನು; ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ನೋಡುತ್ತಾ; ಏವ—ಹೀಗೆ; ಕಾಲಾನಲ—ಕಾಲಾಗ್ನಿಯೋ; ಸನ್ನಿಭಾನಿ—ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ; ದಿಶಃ—ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು; ನ ಜಾನೇ—ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ; ನಲಭೇ—ಪಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ; ಚ—ಮತ್ತು; ಶರ್ಮ—ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು; ಪ್ರಸೀದ—ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು; ದೇವ ಈಶ—ದೇವ ದೇವನೇ; ಜಗತ್ ನಿವಾಸ—ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನೇ.

ಅನುವಾದ

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರಭುವೆ, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಆಶ್ರಯನೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಪೆ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೃತ್ಯು ಸದೃಶ ಮುಖಗಳನ್ನೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಕಂಡೂ ನಾನು ನನ್ನ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ನಾನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ಲೋಕ 26-27

ಅಮೀ ಚ ತ್ವಾಂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ
 ಸರ್ವೇ ಸಹೈವಾವನಿಪಾಲ ಸಂಘೈಃ |
 ಭೀಷ್ಮೋ ದ್ರೋಣಃ ಸೂತಪುತ್ರಸ್ತಥಾಸೌ
 ಸಹಾಸ್ಮದೀಯೈರಪಿ ಯೋಧಮುಖೈಃ ||೨೬||

ವಕ್ತ್ರಾಣಿ ತೇ ತ್ವರಮಾಣಾ ವಿಶಂತಿ

ದಂಷ್ಟ್ರಾಕರಾಲಾನಿ ಭಯಾನಕಾನಿ |

ಕೇಚಿತ್ ವಿಲಗ್ನಾ ದಶನಾನ್ತರೇಷು

ಸಂದ್ಯತ್ಯಂತೇ ಚೂರ್ಣತ್ಯೆರುತ್ತಮಾನ್ಯೈಃ ||೨೭||

ಅಮೀ—ಈ; ಚ—ಕೂಡ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಸ್ಯ—ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ; ಪುತ್ರಾಃ—ಮಕ್ಕಳು; ಸರ್ವೇ—ಎಲ್ಲರೂ; ಸಹ—ಜೊತೆಗೆ; ವಿವ—ನಿಜವಾಗಿ; ಅವನಿಪಾಲ—ಕ್ಷತ್ರಿಯ ದೊರೆಗಳ; ಸಂಘೈಃ—ಗುಂಪುಗಳ; ಭೀಷ್ಮಃ—ಭೀಷ್ಮ ದೇವ; ದ್ರೋಣಃ—ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ; ಸೂತ ಪುತ್ರಃ—ಕರ್ಣ; ತಥಾ—ಕೂಡ; ಅಸೌ—ಈ; ಸಹ—ಜೊತೆಗೆ; ಅಸ್ಮದೀಯೈಃ—ನಮ್ಮವರಾದ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಯೋಧ ಮುಖ್ಯೈಃ—ಯೋಧರ ಮುಖಂಡರ; ವಕ್ತ್ರಾಣಿ—ಬಾಯಿಗಳನ್ನು; ತೇ—ನಿನ್ನ; ತ್ವರಮಾಣಾಃ—ಧಾವಿಸುತ್ತಾ; ವಿಶಂತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ದಂಷ್ಟ್ರಾ—ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ; ಕರಾಲಾನಿ—ಕರಾಳವಾದ; ಭಯಾನಕಾನಿ—ಬಹಳ ಭೀಕರವಾದ; ಕೇಚಿತ್—ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು; ವಿಲಗ್ನಾಃ—ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು; ದಶನ ಅನ್ತರೇಷು—ಹಲ್ಲುಗಳ ನಡುವೆ; ಸಂದ್ಯತ್ಯಂತೇ—ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಚೂರ್ಣತ್ಯೈಃ—ಜಜ್ಜಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ; ಉತ್ತಮ ಅನ್ಯೈಃ—ತಲೆಗಳಿಂದ.

ಅನುವಾದ

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಎಲ್ಲ ಪುತ್ರರೂ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ರಾಜರುಗಳೂ, ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಣರೂ, ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಯೋಧರೂ, ನಿನ್ನ ಭಯಂಕರ ಬಾಯಿಗಳನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲಿನ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದ ಕೆಲವರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹಿಂದಿನ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬಹು ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಭರವಸೆ ನೀಡಿದ. ತಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರು (ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಎಲ್ಲ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು), ಅವರ ಯೋಧರು ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನನ ಯೋಧರು ಸಹ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಈಗ ಅರ್ಜುನನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಎಲ್ಲರ ಸಾವಿನಂತರ ಅರ್ಜುನನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಸೂಚನೆ. ಅಚೇಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಭೀಷ್ಮನು ಸಹ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಣನೂ ಸಹ. ಶತ್ರುಪಕ್ಷದ ಭೀಷ್ಮನಂತಹ ಮಹಾ ಯೋಧರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅರ್ಜುನನ ಪಕ್ಷದ ಹಲವಾರು ಮಹಾನ್ ಯೋಧರೂ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 28

ಯಥಾ ನದೀನಾಂ ಬಹವೋಮ್ಭವೇಗಾಃ

ಸಮುದ್ರಮೇವಾಭಿಮುಖಾ ದ್ರವಂತಿ |

ತಥಾ ತವಾಮೀ ನರಲೋಕವೀರಾ

ವಿಶನ್ತಿ ವಕ್ತ್ರಾಣ್ಯಭಿವಿಜ್ವಲನ್ತಿ ||೨೮||

ಯಥಾ—ಹೇಗೆ; ನದೀನಾಮ್—ನದಿಗಳ; ಬಹವಃ—ಅನೇಕ; ಅಮ್ಭುವೇಗಾಃ—ನೀರಿನ ತೆರೆಗಳು; ಸಮುದ್ರಮ್—ಸಮುದ್ರದ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಅಭಿಮುಖಾಃ—ಕಡೆಗೆ; ದ್ರವನ್ತಿ—ಹರಿಯುತ್ತವೋ; ತಥಾ—ಅದರಂತೆಯೇ; ತವ—ನಿನ್ನ; ಅಮೀ—ಈ ಎಲ್ಲ; ನರಲೋಕವೀರಾಃ—ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ದೊರೆಗಳು; ವಿಶನ್ತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ವಕ್ತ್ರಾಣಿ—ಬಾಯಿಗಳನ್ನು; ಅಭಿವಿಜ್ವಲನ್ತಿ—ಮತ್ತು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುವಾದ

ನದಿಗಳ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಲೆಗಳು ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವಂತೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಮಹಾ ಯೋಧರು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಶ್ಲೋಕ - 29

ಯಥಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಜ್ವಲನಂ ಪತನ್ನಾ

ವಿಶನ್ತಿ ನಾಶಾಯ ಸಮೃದ್ಧವೇಗಾಃ |

ತಥೈವ ನಾಶಾಯ ವಿಶನ್ತಿ ಲೋಕಾಸ್

ತವಾಪಿ ವಕ್ತ್ರಾಣಿ ಸಮೃದ್ಧವೇಗಾಃ ||೨೯||

ಯಥಾ—ಹೇಗೆ; ಪ್ರದೀಪ್ತಮ್—ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ; ಜ್ವಲನಮ್—ಬೆಂಕಿಯನ್ನು; ಪತನ್ನಾಃ—ದೀಪದ ಹುಳುಗಳು; ವಿಶನ್ತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೋ; ನಾಶಾಯ—ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ; ಸಮೃದ್ಧ—ತುಂಬು; ವೇಗಾಃ—ವೇಗದಿಂದ; ತಥಾ ಏವ—ಅದರಂತೆಯೇ; ನಾಶಾಯ—ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ; ವಿಶನ್ತಿ—ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಲೋಕಾಃ—ಜನರೆಲ್ಲರೂ; ತವ—ನಿನ್ನ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ವಕ್ತ್ರಾಣಿ—ಬಾಯಿಗಳನ್ನು; ಸಮೃದ್ಧವೇಗಾಃ—ಪೂರ್ಣವೇಗದೊಂದಿಗೆ.

ಅನುವಾದ

ಪತಂಗಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ, ಎಲ್ಲ ಜನರು ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗಳೊಳಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಶ್ಲೋಕ - 30

ಲೇಲಿಹ್ಯಸೇ ಗ್ರಸಮಾನಃ ಸಮನ್ತಾಲ್

ಲೋಕಾನ್ ಸಮಗ್ರಾನ್ ವದನ್ಯರ್ಜ್ಜುಲದ್ಭಿಃ |

ತೇಜೋಭಿರಾಪೂರ್ಯ ಜಗತ್ಸಮಗ್ರಮ್

ಭಾಸಸ್ತವೋಗ್ರಾಃ ಪ್ರತಪನ್ತಿ ವಿಷ್ಣೋಃ ||೩೦||

ಲೇಲಿಹ್ಯಸೇ—ನೀನು ನೆಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ; ಗ್ರಸಮಾನಃ—ನುಂಗುತ್ತಾ; ಸಮನ್ತಾತ್—ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ;
ಲೋಕಾನ್—ಜನರನ್ನು; ಸಮಗ್ರಾನ್—ಎಲ್ಲ; ವದನ್ಯಃ—ಬಾಯಿಗಳಿಂದ; ಜ್ವಲದ್ಭಿಃ—
ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ; ತೇಜೋಭಿಃ—ಜ್ವಾಲೆಗಳುಳ್ಳ; ಆಪೂರ್ಯ—ಆವರಿಸಿ; ಜಗತ್—ವಿಶ್ವವನ್ನು;
ಸಮಗ್ರಮ್—ಎಲ್ಲ; ಭಾಸಃ—ರಶ್ಮಿಗಳು; ತವ—ನಿನ್ನ; ಉಗ್ರಾಃ—ಭೀಕರವಾದ; ಪ್ರತಪನ್ತಿ—
ಸುಡುತ್ತಿವೆ; ವಿಷ್ಣೋಃ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪ್ರಭುವೇ.

ಅನುವಾದ

ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೆ, ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ನೀನು ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನು
ನುಂಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು
ಆವರಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ಭಯಂಕರವಾದ, ಸುಡುವ ಕಿರಣಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 31

ಆಖ್ಯಾಹಿ ಮೇ ಕೋ ಭವಾನುಗ್ರರೂಪೋ
ನಮೋಽಸ್ಮು ತೇ ದೇವವರ ಪ್ರಸೀದ |
ವಿಜ್ಞಾತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಭವನ್ತಮಾದ್ಯಮ್
ನ ಹಿ ಪ್ರಜಾನಾಮಿ ತವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮ್ ||೩೧||

ಆಖ್ಯಾಹಿ—ದಯವಿಟ್ಟು ವಿವರಿಸು; ಮೇ—ನನಗೆ; ಕಃ—ಯಾರು; ಭವಾನ್—ನೀನು; ಉಗ್ರ ರೂಪಃ
—ಭೀಕರ ರೂಪವುಳ್ಳ; ನಮಃ ಅಸ್ಮು—ನಮಸ್ಕಾರಗಳು; ತೇ—ನನಗೆ; ದೇವ ವರ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ
ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನೇ; ಪ್ರಸೀದ—ಅನುಗ್ರಹಿಸು; ವಿಜ್ಞಾತುಮ್—ತಿಳಿಯಲು; ಇಚ್ಛಾಮಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ;
ಭವನ್ತಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಆದ್ಯಮ್—ಮೊದಲಿಗನಾದ; ನ ಹಿ ಪ್ರಜಾನಾಮಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ
ತಿಳಿಯಲಾರೆನು; ತವ—ನಿನ್ನ; ಪ್ರವೃತ್ತಿಮ್—ಉದ್ದೇಶವನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರಭುವೇ, ಉಗ್ರರೂಪನೇ, ದಯೆಯಿಟ್ಟು ನೀನು ಯಾರು ಎಂದು ಹೇಳು. ನಾನು
ನಿನಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ದಯೆಯಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಪೆಮಾಡು. ನೀನು ಆದಿಪುರುಷನು.
ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಲಾರೆನು; ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು
ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 32

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕೃಯಕೃತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧೋ
ಲೋಕಾನ್ ಸಮಾಹರ್ತುಮಿಹ ಪ್ರವೃತ್ತಃ |

ಋತೇಽಪಿ ತ್ವಾಂ ನ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸರ್ವೇ

ಯೇಽವಸ್ಥಿತಾಃ ಪ್ರತ್ಯನೀಕೇಷು ಯೋಧಾಃ ||೩.೨||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಕಾಲಃ—ಸಮಯವು; ಅಸ್ಮಿ—ಆಗಿದ್ದೇನೆ; ಲೋಕ—ಪ್ರಪಂಚಗಳ; ಕ್ಷಯಕೃತ್—ನಾಶಮಾಡುವ; ಪ್ರವೃದ್ಧಃ—ಮಹತ್ತಾದ; ಲೋಕಾನ್—ಜನರನ್ನರನ್ನು; ಸಮಾಹರ್ತುಮ್—ನಾಶಮಾಡುವಲ್ಲಿ; ಇಹ—ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ; ಪ್ರವೃತ್ತಃ—ನಿರತನು; ಋತೇ—ಹೊರತುಪಡಿಸಿ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ತ್ವಾಮ್—ನಿಮ್ಮನ್ನು; ನ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ—ಇರಲಾರರು; ಸರ್ವೇ—ಎಲ್ಲರೂ; ಯೇ—ಯಾವ; ಅವಸ್ಥಿತಾಃ—ನೆಲೆಸಿದ; ಪ್ರತಿ ಅನೀಕೇಷು—ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ; ಯೋಧಾಃ—ಯೋಧರು.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ನಾನು ಕಾಲನು. ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಮಹಾನ್ ಕ್ಷಯಕಾರಿಯು; ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು (ಪಾಂಡವರನ್ನು) ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳ ಎಲ್ಲ ಯೋಧರೂ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಮತ್ತು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಕೃಷ್ಣನು ತೋರಿಸಿದ ಹಲವು ರೂಪಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತೊಡಕಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ವಿನಾಶಕಾರಕ ಶಕ್ತಿಯ ವಾಸ್ತವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನಷ್ಟು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು. ಪರಮ ಸತ್ಯವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸಹ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕಠ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ (1.2.25) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ಕ್ಷತ್ರಂ ಚ ಉಭೇ ಭವತ ಓದನಃ |

ಮೃತ್ಯುರ್ ಯಸ್ಮೋಪಸೇಚನಂ ಕ ಇತ್ಥಾ ವೇದ ಯತ್ರ ಸಃ ||

ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮತ್ತು ಉಳಿದೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪರಮನು ಒಂದು ತುತ್ತಿನಂತೆ ನುಂಗಿಬಿಡುವನು. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಈ ರೂಪವು ಸರ್ವಭಕ್ಷಕವಾದ ಅದ್ಭುತ ರೂಪ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ ಕಾಲನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲವರು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಯುದ್ಧವು ಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಮಾಡದಿರುವುದೇ ಉತ್ತಮ. ಆಗ ಹತಾಶೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ಅವನು ಯುದ್ಧಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಾಶವಾಗುವರು, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಯೋಜನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಅವರು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಹೋರಾಡದಿದ್ದರೂ ಸಾವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆಗಲೇ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲವೆಂದರೆ ನಾಶ; ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ನಾಶವಾಗಬೇಕು. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಮ.

ಶ್ಲೋಕ - 33

ತಸ್ಮಾತ್ತಮುತ್ತಿಷ್ಯ ಯಶೋ ಲಭಸ್ವ
 ಜಿತ್ವಾ ಶತ್ರುನ್ ಭುಂಕ್ಷ್ಯ ರಾಜ್ಯಂ ಸಮೃದ್ಧಮ್ |
 ಮಯೈವ್ಯತೇ ನಿಹತಾಃ ಪೂರ್ವಮೇವ
 ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ ಭವ ಸವ್ಯಸಾಚಿನ್ ||೩೩||

ತಸ್ಮಾತ್—ಆದ್ದರಿಂದ; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಉತ್ತಿಷ್ಯ—ಎದ್ದೇಳು; ಯಶಃ—ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು; ಲಭಸ್ವ—ಪಡೆದುಕೋ; ಜಿತ್ವಾ—ಗೆದ್ದು; ಶತ್ರುನ್—ವೈರಿಗಳನ್ನು; ಭುಂಕ್ಷ್ಯ—ಭೋಗಿಸು; ರಾಜ್ಯಮ್—ರಾಜ್ಯವನ್ನು; ಸಮೃದ್ಧಮ್—ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವ; ಮಯಾ—ನನ್ನಿಂದ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಏತೇ—ಈ ಎಲ್ಲರೂ; ನಿಹತಾಃ—ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಪೂರ್ವಮ್ ಏವ—ಮುಂಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೇ; ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಮ್—ನೆಪವಷ್ಟೇ; ಭವ—ಆಗು; ಸವ್ಯಸಾಚಿನ್—ಸವ್ಯಸಾಚಿಯೇ.

ಅನುವಾದ

ಆದುದರಿಂದ ಎದ್ದೇಳು, ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆ. ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸು. ನನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಆಗಲೇ ಅವರು ಹತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸವ್ಯಸಾಚಿಯೇ, ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸವ್ಯಸಾಚಿಯೆಂದರೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಹು ನೈಪುಣ್ಯದಿಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವವನು ಎಂದರ್ಥ; ಆದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ನಿಪುಣ ಯೋಧ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ. ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಮ್ "ನೀನು ಒಂದು ಸಾಧನ ಮಾತ್ರ ಆಗು." ಈ ಮಾತು ಅರ್ಥವತ್ತಾದದ್ದು. ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ತಕ್ಕಷ್ಟು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಮೂಢರು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಯೋಜನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆದ ರಚನೆಗಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನೇಕರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದು ಆದದ್ದು ಹೀಗಿರಬಹುದು, ಹಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಪ್ರಾಯಶಃ' ಮತ್ತು 'ಬಹುದು' ಇವುಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆ ಇದೆ. ಈ ಯೋಜನೆ ಯಾವುದು? ಈ ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಗವದ್ಧಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ, ಬದ್ಧ ಆತ್ಮರಿಗೆ ಒಂದು ಅವಕಾಶ. ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸುವ ಅವರ ದರ್ಶನದ ಮನೋಧರ್ಮವು ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಅವರು ಬದ್ಧರಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು ಬಹು ಬುದ್ಧಿವಂತನು. ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ, ವಿನಾಶವೂ ಭಗವಂತನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ

ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧವು ಭಗವಂತನ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅವನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದು. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವನೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕು ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯ ಸೇವೆಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಆತನು ಪರಿಪೂರ್ಣನು.

ಶ್ಲೋಕ - 34

ದ್ರೋಣಂ ಚ ಭೀಷ್ಮಂ ಚ ಜಯದ್ರಥಂ ಚ
ಕರ್ಣಂ ತಥಾನ್ಯಾನಪಿ ಯೋಧವೀರಾನ್ |
ಮಯಾ ಹತಾಂಸ್ತುಂ ಜಹಿ ಮಾ ವೃತಿಷ್ಠಾ
ಯುದ್ಧಸ್ಯ ಜೇತಾಸಿ ರಣೇ ಸಪತ್ನಾನ್ ||೩೪||

ದ್ರೋಣಂ ಚ—ದ್ರೋಣನನ್ನು ಸಹ; ಭೀಷ್ಮಮ್ ಚ—ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೂಡ; ಜಯದ್ರಥಂ ಚ—ಜಯದ್ರಥನನ್ನು ಸಹ; ಕರ್ಣಮ್—ಕರ್ಣನನ್ನು; ತಥಾ—ಕೂಡ; ಅನ್ಯಾನ್—ಇತರ; ಅಪಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಯೋಧವೀರಾನ್—ಮಹಾ ಯೋಧರನ್ನೂ; ಮಯಾ—ನನ್ನಿಂದ; ಹತಾನ್—ಆಗಲೇ ಹತರಾದ; ತ್ಯಮ್—ನೀನು; ಜಹಿ—ನಾಶಮಾಡು; ಮಾ ವೃತಿಷ್ಠಾಃ—ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳಬೇಡ; ಯುದ್ಧಸ್ಯ—ಯುದ್ಧ ಮಾಡು; ಜೇತಾ ಅಸಿ—ನೀನು ಗೆಲ್ಲುವೆ; ರಣೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ; ಸಪತ್ನಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ದ್ರೋಣ, ಭೀಷ್ಮ, ಜಯದ್ರಥ, ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಇತರ ವೀರ ಯೋಧರು ಆಗಲೇ ನನ್ನಿಂದ ನಾಶವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲು. ವೃಥೆ ಪಡಬೇಡ. ಯುದ್ಧ ಮಾಡು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೃಪೆ ಎಷ್ಟೆಂದರೆ, ತನ್ನ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯಗತ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅದರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಒಬ್ಬ ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಬದುಕು ಸಾಗಬೇಕಾದದ್ದು ಹೀಗೆ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅವನ ಯೋಜನೆಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ; ಭಕ್ತರ ಯೋಜನೆಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಯೋಜನೆಗಳಂತೆಯೇ. ಮನುಷ್ಯನು ಇಂತಹ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಬದುಕಲು ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ - 35

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ

ಏತಚ್ಚುತ್ಪಾ ವಚನಂ ಕೇಶವಸ್ಯ
 ಕೃತಾಂಜ್ಞಲಿರ್ವೇಪಮಾನಃ ಕಿರೀಟೀ |
 ನಮಸ್ಪುತ್ಪಾ ಭೂಯ ಏವಾಹ ಕೃಷ್ಣಂ
 ಸಗದ್ಗದಂ ಭೀತ ಭೀತಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ||೩೫||

ಸಂಜಯಃ ಉವಾಚ—ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು; ಏತತ್—ಹೀಗೆ; ಶ್ರುತ್ವಾ—ಕೇಳಿ; ವಚನಮ್—ಮಾತನು; ಕೇಶವಸ್ಯ—ಕೃಷ್ಣನ; ಕೃತಾಂಜ್ಞಲಿಃ—ಕೈ ಮುಗಿದು; ವೇಪಮಾನಃ—ನಡುಗುತ್ತಾ; ಕಿರೀಟೀ—ಅರ್ಜುನನು; ನಮಸ್ಪುತ್ಪಾ—ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಭೂಯಃ—ಪುನಃ; ಏವ—ಕೂಡ; ಆಹ—ಹೇಳಿದನು; ಕೃಷ್ಣಮ್—ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ; ಸ ಗದ್ಗದಮ್—ಗದ್ದದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ; ಭೀತ ಭೀತಃ—ಹೆದರಿದವನಾಗಿ; ಪ್ರಣಮ್ಯ—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತ.

ಅನುವಾದ

ಸಂಜಯನು ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ರಾಜನೇ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಜುನನು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ನಡುಗುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ ಭಯಭೀತನಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ನಾವು ಆಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದನು. ಅನಂತರ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿದನು. ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಬೆರಗಾದ ಭಕ್ತನಾಗಿ ಅವನು ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಶ್ಲೋಕ - 36

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಸ್ಥಾನೇ ಹೃಷೀಕೇಶ ತವ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯಾ
 ಜಗತ್ ಪ್ರಹೃಷ್ಯತ್ಯನುರಜ್ಯತೇ ಚ |
 ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಭೀತಾನಿ ದಿಶೋ ದ್ರವಂತಿ
 ಸರ್ವೇ ನಮಸ್ಯಂತಿ ಚ ಸಿದ್ಧಸಂಘಾಃ ||೩೬||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಸ್ಥಾನೇ—ಸರಿಯಾಗಿ; ಹೃಷೀಕ ಈಶ—ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯೇ; ತವ—ನಿನ್ನ; ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯಾ—ವೈಭವಗಳಿಂದ; ಜಗತ್—ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಪಂಚವು; ಪ್ರಹೃಷ್ಯತಿ—ಸಂತಸ ಪಡುತ್ತಿದೆ; ಅನುರಜ್ಯತೇ—ಅನುರಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಚ—ಮತ್ತು;

ರಕ್ಷಾಂಸಿ—ರಾಕ್ಷಸರು; ಭೀತಾನಿ—ಭಯದಿಂದ; ದಿಶಾಃ—ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ; ದ್ರವನ್ತಿ—
ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಸರ್ವೇ—ಎಲ್ಲ; ನಮಸ್ಯನ್ತಿ—ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಚ—ಕೂಡ; ಸಿದ್ಧ ಸಂಘಾಃ
—ಸಿದ್ಧಿಪಡೆದ ಮಾನವ ಜೀವಿಗಳು.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು — ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರಭುವಾದ ಹೃಷೀಕೇಶನೇ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ
ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.
ಸಿದ್ಧರು ನಿನಗೆ ತಮ್ಮ ಗೌರವ ಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಕ್ಷಸರು ಬೆದರಿ
ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಕೇಳಿದಾಗ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ
ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಯಿತು. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಮಹಾಭಕ್ತನೂ ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಆಗಿ
ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನು ಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯವೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ,
ಭಕ್ತರ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವೂ ಕೃಷ್ಣನೇ. ಅನಿಷ್ಟರಾದವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ ಕೃಷ್ಣನೇ ಎಂದು
ಅರ್ಜುನನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಕಾರ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಒಳಿತನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದ ಮುಕ್ತಾಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಹೊರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು
ದೇವತೆಗಳು, ಸಿದ್ಧರು, ಉನ್ನತ ಲೋಕಗಳ ಧೀಮಂತರು ಎಲ್ಲ ಸೇರಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣನು ಅಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ
ಅವರೆಲ್ಲ ಯುದ್ಧವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅರಿವಾಯಿತು.
ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಆನಂದಪಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಇತರರು —
ರಾಕ್ಷಸರು ಮತ್ತು ನಾಸ್ತಿಕರು — ಭಗವಂತನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸಹಿಸದಾದರು. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ
ಪುರುಷನ ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೆದರಿ ಓಡಿ ಹೋದರು. ಕೃಷ್ಣನು
ಭಕ್ತರನ್ನೂ ನಾಸ್ತಿಕರನ್ನೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಭುವು
ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಳಿತಾದುದೇ ಎಂದು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ
ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಪ್ರಭುವಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 37

ಕಸ್ಮಾಚ್ಚ ತೇ ನ ನಮೇರನ್ಮಹಾತ್ಮನ್
ಗರೀಯಸೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಪ್ಯಾದಿಕರ್ತೃಣಿ |
ಅನನ್ತ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ
ತ್ವಮಕ್ಷರಂ ಸದಸತ್ತತ್ಪರಂ ಯತ್ ||೩.೩||

ಕಸ್ಮಾತ್—ಏಕೆ; ಚ—ಕೂಡ; ತೇ—ನಿನಗೆ; ನ ನಮೇರನ್—ಅವರು ಸರಿಯಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲಾರರು;
ಮಹಾತ್ಮನ್—ಮಹಾತ್ಮನೇ; ಗರೀಯಸೇ—ಉತ್ತಮನಾದ; ಬ್ರಹ್ಮಣಃ—ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ; ಅಪಿ—
ಆಗಿದ್ದರೂ; ಆದಿಕರ್ತೃಣಿ—ಪರಮ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ; ಅನನ್ತ—ಅಪರಿಮಿತನೇ; ದೇವ ಈಶ—ದೇವ

ದೇವನೇ; ಜಗತ್ ನಿವಾಸ—ಜಗದಾಶ್ರಯನೇ; ತ್ವಮ್—ನೀನು ಆಗಿದ್ದೀಯೆ; ಅಕ್ಷರಮ್—
ಅವಿನಾಶಿಯು; ಸತ್ ಅಸತ್—ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ; ತತ್ಪರಮ್—ಅತೀತನು; ಯತ್—
ಏಕೆಂದರೆ.

ಅನುವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಹಾತ್ಮನೇ, ನೀನು ಆದಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ನಿನಗೆ
ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಅರ್ಪಿಸಬಾರದು? ನೀನು ಅನಂತನು, ದೇವತೆಗಳ ದೇವ,
ಜಗನ್ನಿವಾಸನು. ನೀನು ಅಚೇಯನಾದ ಮೂಲನು; ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನು. ಈ ಐಹಿಕ
ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅತೀತನಾದವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ ಅವನು ಎಲ್ಲರ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹನು
ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ, ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಗಳ ಆತ್ಮ. ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು
ಮಹಾತ್ಮ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾತ್ಮ ಎಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರಿ ಮತ್ತು
ಅನಂತನು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅನಂತ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರಭಾವವೂ ಶಕ್ತಿಯೂ
ಆವರಿಸದಿರುವ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವೇಶ ಎಂದರೆ ಆತನು ಎಲ್ಲ
ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಉನ್ನತನಾದವನು ಎಂದು ಅರ್ಥ.
ಅವನು ಇಡೀ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯದಾತ. ಅವನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ
ಎಲ್ಲ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜೀವಿಗಳೂ ಶಕ್ತಿವಂತರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಗೌರವ ಪೂರ್ವಕ
ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯ ಎಂದೂ ಅರ್ಜುನನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು
ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನು
ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಗರ್ಭೋದಕಶಾಯಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಭಿಯಿಂದ ಬೆಳೆದ ಕಮಲದ
ಕಾಂಡದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಬ್ರಹ್ಮ. ವಿಷ್ಣುವು ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆ. ಆದುದರಿಂದ
ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಮತ್ತು ಅವನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಿವನೂ ಇತರ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಗೌರವ
ಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಶಿವನೂ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಅವರಂತಹ
ಇತರ ದೇವತೆಗಳೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಕ್ಷರಮ್ ಎನ್ನುವ
ಪದವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಈ ಭೌತಿಕ ಸೃಷ್ಟಿಯು ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಪ್ರಭುವು ಈ
ಭೌತಿಕ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೀರಿದವನು. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ
ಈ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬದ್ಧ ಆತ್ಮರಿಗಿಂತಲೂ, ಭೌತಿಕ ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ
ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಮ ಪ್ರಭು.

ಶ್ಲೋಕ - 38

ತ್ವಮಾದಿದೇವಃ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಿಸ್

ತ್ವಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಂ ನಿಧಾನಮ್ |

ವೇತ್ಸಾಸಿ ವೇದ್ಯಂ ಚ ಪರಂ ಚ ಧಾಮ

ತ್ವಯಾ ತತಂ ವಿಶ್ವಮನನ್ತರೂಪ ||೩೮||

ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಆದಿದೇವಃ—ಮೂಲ ಪರಮ ದೇವನು; ಪುರುಷಃ—ಪುರುಷನು; ಪುರಾಣಃ—ಪ್ರಾಚೀನನು; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಅಸ್ಯ—ಈ; ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ವಿಶ್ವದ; ಪರಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ನಿಧಾನಮ್—ಆಶ್ರಯನು; ವೇತ್ಸಾ—ತಿಳಿಯುವವನು; ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ; ವೇದ್ಯಮ್—ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನು; ಚ—ಮತ್ತು; ಪರಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ಚ—ಮತ್ತು; ಧಾಮ—ಆಶ್ರಯವು; ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ; ತತಮ್—ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ; ವಿಶ್ವಮ್—ವಿಶ್ವವು; ಅನನ್ತ ರೂಪ—ಅಪರಿಮಿತ ರೂಪನೇ.

ಅನುವಾದ

ನೀನು ಆದಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು; ಪುರಾಣ ಪುರುಷನು; ಈ ಪ್ರಕಟಿತ ವಿಶ್ವದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಆಶ್ರಯ ನೀನು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು ನೀನು; ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದೆಲ್ಲ ನೀನೇ. ಭೌತಿಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಪರಂಧಾಮನು ನೀನು. ಹೇ ಅನಂತರೂಪನೇ! ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವೆ!

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲ್ಲವೂ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನೇ ಕಡೆಯ ಶಾಂತಿಯ ತಾಣ. ನಿಧಾನಮ್ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚ್ಯೋತಿಯೂ ಸಹ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು ಅವನು. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕೊನೆ ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಅವನೇ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನೇ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ. ಅವನೇ ಜ್ಞಾನದ ಗುರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ಅವನೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರಣನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ದಿವ್ಯನು. ಅಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವನೇ ಪ್ರಧಾನನು.

ಶ್ಲೋಕ - 39

ವಾಯುರ್ಯಮೋಽಗ್ನಿರ್ವರುಣಃ ಶಶಾಂಕಃ

ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ತಂ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಶ್ಚ |

ನಮೋ ನಮಸ್ತೇಽಸ್ಮು ಸಹಸ್ರಕೃತ್ವಃ

ಪುನಶ್ಚ ಭೂಯೋಪಿ ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ ||೩೯||

ವಾಯುಃ—ವಾಯು; ಯಮಃ—ಯಮನು; ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿ; ವರುಣಃ—ಜಲವು; ಶಶ ಅಂಕಃ—ಚಂದ್ರ; ಪ್ರಜಾಪತಿಃ—ಬ್ರಹ್ಮನು; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಪ್ರಪಿತಾಮಹಃ—ಪ್ರಪಿತಾಮಹನಾದ; ಚ—ಕೂಡ; ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರಗಳು; ನಮಃ—ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು; ತೇ—ನಿನಗೆ; ಅಸ್ಮು—ಇರಲಿ; ಸಹಸ್ರ ಕೃತ್ವಃ—ಸಾವಿರ ಸಲ; ಪುನಃ ಚ—ಮತ್ತೆಯೂ; ಭೂಯಃ—ಮತ್ತೆ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ; ನಮಃ ತೇ—ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ಅನುವಾದ

ನೀನೇ ವಾಯುವು, ನೀನೇ ಯಮ! ನೀನೇ ಅಗ್ನಿ, ನೀನೇ ಜಲ, ನೀನೇ ಚಂದ್ರನು! ನೀನು ಪ್ರಥಮ ಜೀವಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮ. ನೀನು ಪ್ರಪಿತಾಮಹ. ನಿನಗೆ ಸಹಸ್ರ ಬಾರಿ ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ!

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಾಯು ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಯುವು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ವರೂಪ. ಅದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಪಿತಾಮಹನೆಂದೂ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಥಮ ಜೀವಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ತಂದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 40

ನಮಃ ಪುರಸ್ತಾದಥ ಪೃಷ್ಠತಸ್ತೇ

ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ಸರ್ವತ ಏವ ಸರ್ವ |

ಅನನ್ತವೀರ್ಯಾಮಿತವಿಕ್ರಮಸ್ತುಂ

ಸರ್ವಂ ಸಮಾಪ್ನೋಷಿ ತತೋಽಸಿ ಸರ್ವಃ ||೪೦||

ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರಗಳು; ಪುರಸ್ತಾತ್—ಮುಂದಿನಿಂದ; ಅಥ—ಕೂಡ; ಪೃಷ್ಠತಃ—ಹಿಂದಿನಿಂದ; ತೇ—ನಿನಗೆ; ನಮಃ ಅಸ್ತು—ಗೌರವಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ; ತೇ—ನಿನಗೆ; ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ; ಏವ—ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ; ಸರ್ವ—ನೀನು ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ; ಅನನ್ತ ವೀರ್ಯ—ಅಪರಿಮಿತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ; ಅಮಿತ ವಿಕ್ರಮಃ—ಮತ್ತು ಅಪರಿಮಿತ ಬಲಶಾಲಿ; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಸರ್ವಮ್—ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ; ಸಮಾಪ್ನೋಷಿ—ಆವರಿಸುತ್ತೀಯೆ; ತತಃ—ಆದ್ದರಿಂದ; ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ; ಸರ್ವಃ—ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ.

ಅನುವಾದ

ನಿನಗೆ ಮುಂದಿನಿಂದ, ಹಿಂದಿನಿಂದ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಣಾಮಗಳು! ಅನಂತವೀರ್ಯನೆ, ನೀನು ಅನಂತ ಪರಾಕ್ರಮದ ಪ್ರಭು! ನೀನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ನೀನೇ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಾದ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಪ್ರಭು ಅವನು. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಎಲ್ಲ ಯೋಧರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ (1.9.69) —

ಯೋಗಯಂ ತವಾಗತೋ ದೇವ ಸಮೀಪಂ ದೇವತಾಗಣಃ |

ಸ ತ್ವಂ ಏವ ಜಗತ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಯತಃ ಸರ್ವ ಗತೋ ಭವಾನ್ ||

"ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೆ, ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಯಾರೇ ಬರಲಿ, ಅವರು ದೇವತೆಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಅವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು ನೀನೇ."

ಶ್ಲೋಕ 41-42

ಸಖೇತಿ ಮತ್ಪ್ರಾ ಪ್ರಸಭಂ ಯದುಕ್ತಮ್

ಹೇ ಕೃಷ್ಣ ಹೇ ಯಾದವ ಹೇ ಸಖೇತಿ |

ಅಜಾನತಾ ಮಹಿಮಾನಂ ತವೇದಮ್

ಮಯಾ ಪ್ರಮಾದಾತ್ ಪ್ರಣಯೇನ ವಾಪಿ ||೪೧||

ಯಚ್ಚಾವಹಾಸಾರ್ಥಮಸತ್ಪ್ರತೋಽಸಿ

ವಿಹಾರಶಯ್ಯಾಸನಭೋಜನೇಷು |

ಏಕೋಽಥವಾಪ್ಯಚ್ಯುತ ತತ್ಸಮಕ್ಷಮ್

ತತ್ ಕ್ಷಾಮಯೇ ತ್ವಾಮಹಮಪ್ರಮೇಯಮ್ ||೪೨||

ಸಖಾ—ಸ್ನೇಹಿತನು; ಇತಿ—ಎಂದು; ಮತ್ಪ್ರಾ—ತಿಳಿಯುತ್ತ; ಪ್ರಸಭಮ್—ಪೂರ್ವಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ; ಯತ್—ಯಾವುದು; ಉಕ್ತಮ್—ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ; ಹೇ ಕೃಷ್ಣ—ಕೃಷ್ಣನೇ; ಹೇ ಯಾದವ—ಯಾದವನೇ; ಹೇ ಸಖೇ—ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನೇ; ಇತಿ—ಹೀಗೆ; ಅಜಾನತಾ—ತಿಳಿಯದೆ; ಮಹಿಮಾನಮ್—ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು; ತವ—ನಿನ್ನ; ಇದಮ್—ಈ; ಮಯಾ—ನನ್ನಿಂದ; ಪ್ರಮಾದಾತ್—ಮೌಢ್ಯದಿಂದ; ಪ್ರಣಯೇನ—ಪ್ರೇಮದಿಂದ; ವಾಪಿ—ಅಥವಾ; ಯತ್—ಯಾವುದು; ಚ—ಕೂಡ; ಅವಹಾಸ ಅರ್ಥಮ್—ಪರಿಹಾಸಕ್ಕಾಗಿ; ಅಸತ್ ಕೃತಃ—ಅವಮಾನಿತನು; ಅಪಿ—ನೀನು ಆಗಿದ್ದೀಯೋ; ವಿಹಾರ—ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ; ಶಯ್ಯಾ—ಮಲಗುವುದರಲ್ಲಿ; ಆಸನ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ; ಭೋಜನೇಷು—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಊಟಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ; ಏಕಃ—ಒಬ್ಬನೇ; ಅಥವಾ—ಅಥವಾ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಅಚ್ಯುತ—ಚ್ಯುತಿ ಇಲ್ಲದವನೇ; ತತ್ ಸಮಕ್ಷಮ್—ಒಡನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ; ತತ್—ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ; ಕ್ಷಾಮಯೇ—ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ; ಅಹಮ್—ನಾನು; ಅಪ್ರಮೇಯಮ್—ಅಪ್ರಮೇಯನಾದ.

ಅನುವಾದ

ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಸಖನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೆ ನಿನ್ನನ್ನು 'ಕೃಷ್ಣಾ', 'ಯಾದವ', 'ಓ ಗೆಳೆಯಾ' ಎಂದೆಲ್ಲ ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಮಾದದಿಂದಾಗಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿರುವ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ, ಒಂದೇ ಹಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ, ನಾವಿಬ್ಬರೇ ಇದ್ದಾಗ, ಸ್ನೇಹಿತರ ಮುಂದೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಅಪಹಾಸ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಚ್ಯುತನೇ, ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಮುಂದೆ ಪ್ರಕಟನಾದರೂ, ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ತನ್ನ ಗೆಳೆತನದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಮಾಡುವ ಸಲಿಗೆಯ ಹಲವು ರೀತಿಗಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಸಖನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಇಂತಹ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಬಲ್ಲ ಎಂದು ತನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಸಿರಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸದೆ, ಅವನನ್ನು 'ಗೆಳೆಯಾ', 'ಕೃಷ್ಣಾ', 'ಯಾದವಾ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಬಾರಿ ಅವನಿಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿರುವನೋ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಎಷ್ಟು ದಯಾಮಯ ಮತ್ತು ಕರುಣಾಳು ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಸಿರಿ ಇದ್ದೂ ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಗೆಳೆಯನಾಗಿ ಆಡಿದ. ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಭಗವಂತರ ನಡುವೆ ಇರುವ ಪರಸ್ಪರ ದಿವ್ಯಪ್ರೀತಿ ಇಂತಹದು. ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ನಡುವಣ ಬಾಂಧವ್ಯವು ನಿರಂತರವಾದದ್ದು. ಅರ್ಜುನನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವಂತೆ, ಅದನ್ನು ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವರೂಪದ ಸಿರಿಯನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರೂ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ತನಗಿರುವ ಸ್ನೇಹದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅವನು ಮರೆಯಲಾರ.

ಶ್ಲೋಕ - 43

ಪಿತಾಸಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಚರಾಚರಸ್ಯ

ತ್ವಮಸ್ಯ ಪೂಜ್ಯಶ್ಚ ಗುರುರ್ಗರೀಯಾನ್ |

ನ ತ್ವತ್ಸಮೋಽಸ್ಮಭ್ಯಧಿಕಃ ಕುತೋಽನ್ಯೋ

ಲೋಕತ್ರಯೇಽಪ್ಯಪ್ರತಿಮಪ್ರಭಾವ ||೪೩||

ಪಿತಾ—ತಂದೆಯು; ಅಸಿ—ಅಗಿದ್ದೀಯೆ; ಲೋಕಸ್ಯ—ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ; ಚರ—ಚಲಿಸುವ; ಅಚರಸ್ಯ—ಚಲಿಸದಿರುವ; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ಅಸ್ಯ—ಈ; ಪೂಜ್ಯಃ—ಪೂಜನೀಯನು; ಚ—ಕೂಡ; ಗುರುಃ—ಗುರುವು; ಗರೀಯಾನ್—ಮಹಿಮಾನ್ವಿತನು; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ತ್ವತ್ ಸಮಃ—ನಿನಗೆ ಸಮಾನನು; ಅಸ್ಮಿ—ಇದ್ದಾನೆ; ಅಭ್ಯಧಿಕಃ—ಉನ್ನತನು; ಕುತಃ—ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ; ಅನ್ಯಃ—ಬೇರೊಬ್ಬನು; ಲೋಕತ್ರಯೇ—ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಅಪ್ರತಿಮಪ್ರಭಾವ—ಅಳತೆಮಾಡಲಾಗದಷ್ಟು ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೇ.

ಅನುವಾದ

ಈ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ, ಚರಾಚರವಾದುದೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ನೀನೇ ತಂದೆ. ನೀನು ಪೂಜ್ಯನು, ಪರಮ ಗುರುವು. ನಿನಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ಯಾರೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ಅಪರಿಮಿತ ಪ್ರಭಾವದ ಪ್ರಭುವೆ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಮಗನಿಗೆ ತಂದೆಯು ಪೂಜ್ಯನಾದಂತೆ

ಪೂಜ್ಯನು. ಮೂಲತಃ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದವನು ಮತ್ತು ಈಗ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಆತನೇ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಆತನು ಆದಿ ಗುರು. ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಗುರುವಾಗಿರುವ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಗುರು ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವರು. ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗದೆ ಯಾರೂ ಅಲೌಕಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗುರುವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಗವಂತನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆತನ ಮಹಿಮೆಯು ಅಪರಿಮಿತವಾದದ್ದು. ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅಥವಾ ಐಹಿಕವಾದ ಯಾವುದೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಮನಾದವರು ಅಥವಾ ಅವನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗಿಂತ ಮೇಲಿನವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರು. ಅವನನ್ನು ಮೀರಬಲ್ಲವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ (6.8) —

ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ |

ನ ತತ್ ಸಮಶ್ಚಾಭ್ಯದ್ಭಿಕಶ್ಚ ದೃಶ್ಯತೇ ||

ಪರಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗಿರುವಂತೆಯೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ದೇಹವೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅವನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಅವನ ದೇಹ, ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಅವನು ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಆತ್ಮ, ಮನಸ್ಸು, ಹೃದಯ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲದರಿಂದ ಬೇರೆ ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಮೂಢರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವು; ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪರಮವಾದವು. ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆತನು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ದೋಷಪೂರ್ಣವೂ ಅಲ್ಲ, ಮಿತವೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಮಾನರಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿರುವವರೇ.

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಲ್ಲ ದಿವ್ಯವಾದವು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ (4.9) ಹೇಳಿದಂತೆ

ಜನ್ಮ ಕರ್ಮ ಚ ಮೇ ದಿವ್ಯಮ್ ಏವಂ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತತ್ತತಃ |

ತೃಕ್ಷ್ಣಾ ದೇಹಂ ಪುನರ್ ಜನ್ಮ ನೈತಿ ಮಾಮ್ ವಿತಿ ಸೋಽರ್ಜುನ ||

ಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಶರೀರ, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಅನಂತರ ಅವನ (ಕೃಷ್ಣನ) ಬಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ದುಃಖಮಯ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇತರರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನೀತಿ ಎಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು; ಇದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಯಾರೂ ಒಡೆಯರಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರೂ ಅವನ ಸೇವಕರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಚೈತನ್ಯ ಚರಿತಾಮೃತವು (ಆದಿ 5.142) ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ — **ಏಕಲೇ ಈಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣ, ಆರ ಸಬ ಭೃತ್ಯ** — ಕೃಷ್ಣನೊಬ್ಬನೇ ದೇವರು, ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವನ ಸೇವಕರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಲ್ಲವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನು.

ಶ್ಲೋಕ - 44

ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರಣಿಧಾಯ ಕಾಯಮ್

ಪ್ರಸಾದಯೇ ತ್ವಾಮಹಮೀಶಮೀಡ್ಯಮ್ |

ಪಿತೇವ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಸಖೇವ ಸಖ್ಯುಃ

ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯಾಯಾರ್ಹಸಿ ದೇವ ಸೋಢುಮ್ ||೪೪||

ತಸ್ಮಾತ್—ಆದ್ದರಿಂದ; ಪ್ರಣಮ್ಯ—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತ; ಪ್ರಣಿಧಾಯ—ನೆಲಕೊರಗಿಸಿ; ಕಾಯಮ್—ದೇಹವನ್ನು; ಪ್ರಸಾದಯೇ—ಅನುಗ್ರಹಯಾಚಿಸುವೆನು; ತ್ವಾಮ್—ನಿನಗೆ; ಅಹಮ್—ನಾನು; ಈಶಮ್—ಪರಮ ಪ್ರಭುವಾದ; ಈಡ್ಯಮ್—ಪೂಜನೀಯನಾದ; ಪಿತಾ ಇವ—ತಂದೆಯಂತೆ; ಪುತ್ರಸ್ಯ—ಮಗನೊಂದಿಗೆ; ಸಖಾ ಇವ—ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ; ಸಖ್ಯುಃ—ಮಿತ್ರನೊಂದಿಗೆ; ಪ್ರಿಯಃ—ಪ್ರಿಯಕರನು; ಪ್ರಿಯಾಯಾಃ—ಪ್ರಿಯತಮೆಯೊಂದಿಗೆ; ಅರ್ಹಸಿ—ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದೀಯೆ; ದೇವ—ನನ್ನ ಪ್ರಭುವೇ; ಸೋಢುಮ್—ಸಹಿಸಲು.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ನೀನು. ನಾನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ದಯೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ತಂದೆಯು ಮಗನ ಅವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು, ಸ್ನೇಹಿತನು ಸ್ನೇಹಿತನ ಅಧಿಕ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿಯು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಸಲಿಗೆಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ, ನೀನು ನಾನು ಮಾಡಿರಬಹುದಾದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತರು ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮಗನಂತೆ, ಗಂಡನಂತೆ, ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ ಅಥವಾ ಒಡೆಯನಂತೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರದು ಸಖ್ಯಭಾವ. ತಂದೆ, ಗಂಡ ಅಥವಾ ಒಡೆಯನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 45

ಅದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಂ ಹೃಷೀತೋಽಸ್ಮಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ
 ಭಯೇನ ಚ ಪ್ರವೃಥಿತಂ ಮನೋ ಮೇ |
 ತದೇವ ಮೇ ದರ್ಶಯ ದೇವ ರೂಪಮ್
 ಪ್ರಸೀದ ದೇವೇಶ ಜಗನ್ನಿವಾಸ ||೪೫||

ಅದೃಷ್ಟ ಪೂರ್ವಮ್—ಹಿಂದೆಂದೂ ನೋಡದ್ದನ್ನು; ಹೃಷೀತಃ—ಹರ್ಷಿತನಾದವನು; ಅಸ್ಮಿ—
 ಆಗಿದ್ದೇನೆ; ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ನೋಡಿ; ಭಯೇನ—ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ; ಚ—ಕೂಡ; ಪ್ರವೃಥಿತಮ್—
 ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡಿದೆ; ಮನಃ—ಮನಸ್ಸು; ಮೇ—ನನ್ನ; ತತ್—ಆ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಮೇ—
 ನನಗೆ; ದರ್ಶಯ—ತೋರಿಸು; ದೇವ—ಪ್ರಭುವೇ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಪ್ರಸೀದ—
 ಅನುಗ್ರಹಿಸು; ದೇವೇಶ—ದೇವಾಧಿದೇವನೇ; ಜಗತ್ ನಿವಾಸ—ವಿಶ್ವಾಶ್ರಯನೇ.

ಅನುವಾದ

ನಾನು ಹಿಂದೆ ನೋಡದಿದ್ದ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅದೇ
 ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಭಯದಿಂದ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡಿದೆ. ಹೇ ಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರಭುವೇ,
 ಜಗನ್ನಿವಾಸನೇ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಪೆಮಾಡಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು
 ನನಗೆ ಮತ್ತೆ ತೋರಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನ ಪರಮ ಪ್ರಿಯಸಖನಾದದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತನಿಗೆ
 ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು. ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಿಯಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ಸಿರಿಯನ್ನು ಕಂಡು
 ಹರ್ಷಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಇಂತಹ
 ಅದ್ಭುತವಾದ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ
 ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ನೇಹದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
 ಹಲವು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅವನು
 ಭಯಪಡಲು ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭಯದಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ
 ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ನಾರಾಯಣ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಜುನನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.
 ಏಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ರೂಪವನ್ನಾದರೂ ಧರಿಸಬಲ್ಲ. ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಐಹಿಕವಾದದ್ದು
 ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಅಲ್ಪ ಕಾಲದ್ದು. ಆದರೆ ವೈಕುಂಠ
 ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಚತುರ್ಭುಜನಾದ ನಾರಾಯಣನ ದಿವ್ಯ ರೂಪವಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದಲ್ಲಿ
 ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳ ತನ್ನ ಪರಿಪೂರ್ಣವಿಸ್ತರಣೆಗಳಿಂದ
 ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ವೈಕುಂಠ ಲೋಕಗಳ ಪ್ರಕಟವಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ
 ಒಂದನ್ನು ಕಾಣಲು ಅರ್ಜುನನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವೈಕುಂಠ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ
 ನಾರಾಯಣ ರೂಪಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಭುಜಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಶಂಖ, ಗದೆ, ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಚಕ್ರ ಈ

ಸಂಕೇತಗಳ ಜೋಡಣೆಯು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೈಗಳು ಹಿಡಿದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳುಂಟು. ಈ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳೂ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಅಭಿನ್ನ; ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಈ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ತನಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 46

ಕಿರೀಟನಂ ಗದಿನಂ ಚಕ್ರಹಸ್ತಮ್

ಇಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಹಂ ತಥೈವ |

ತೇನೈವ ರೂಪೇಣ ಚತುರ್ಭುಜೇನ

ಸಹಸ್ರಬಾಹೋ ಭವ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ ||೪೬||

ಕಿರೀಟನಮ್—ಕಿರೀಟದೊಂದಿಗೆ; ಗದಿನಮ್—ಗದೆಯೊಡನೆ; ಚಕ್ರಹಸ್ತಮ್—ಚಕ್ರ ಪಾಣಿಯಾಗಿ; ಇಚ್ಛಾಮಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ಅಹಮ್—ನಾನು; ತಥಾ ಏವ—ಆ ಸ್ಥಿತಿಯು; ತೇನ ಏವ—ಅದೇ; ರೂಪೇಣ—ರೂಪದಿಂದ; ಚತುಃಭುಜೇನ—ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳುಳ್ಳ; ಸಹಸ್ರಬಾಹೋ—ಸಾವಿರತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನೇ; ಭವ—ಆಗು; ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ—ವಿಶ್ವರೂಪಿಯೇ.

ಅನುವಾದ

ಹೇ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯೇ, ಸಹಸ್ರಬಾಹುವೇ, ಕಿರೀಟಧಾರಿಯಾಗಿ ಗದೆ, ಚಕ್ರ, ಶಂಖ ಮತ್ತು ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ನಿನ್ನ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (5.39) ರಾಮಾದಿ ಮೂರ್ತಿಷು ಕಲಾನಿಯಮೇನ ತಿಷ್ಠನ್—ಭಗವಂತನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನೂರಾರು ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ರಾಮ, ನೃಸಿಂಹ, ನಾರಾಯಣ ಮೊದಲಾದವು ಮುಖ್ಯ ರೂಪಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನೇ ಮೂಲ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಅವನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಅವನು ದಿವ್ಯರೂಪವಾದ ನಾರಾಯಣ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಮೂಲ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಿಗೂ ಅವನೇ ಮೂಲ ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಂತೆ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನನಲ್ಲ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅವನು ದೇವರು. ಈ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ಯುವಕನಂತೆ ಹೊಸ ಕಳೆಯಿಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಕಲ್ಮಷದ ಸೋಂಕಿನಿಂದ ಕೂಡಲೇ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 47

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಮಯಾ ಪ್ರಸನ್ನೇನ ತವಾರ್ಜುನೇದಮ್

ರೂಪಂ ಪರಂ ದರ್ಶಿತಮಾತ್ಮಯೋಗಾತ್ |

ತೇಜೋಮಯಂ ವಿಶ್ವಮನನ್ತಮಾದ್ಯಮ್

ಯನ್ಮೇ ತ್ವದನ್ಯೇನ ನ ದೃಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ವಮ್ ||೪೭||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಮಯಾ—ನನ್ನಿಂದ; ಪ್ರಸನ್ನೇನ—ಪ್ರಸನ್ನನಾದ; ತವ—ನಿನಗೆ; ಅರ್ಜುನ—ಅರ್ಜುನನೇ; ಇದಮ್—ಈ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಪರಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ದರ್ಶಿತಮ್—ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ; ಆತ್ಮಯೋಗಾತ್—ನನ್ನ ಅಂತರಂಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ; ತೇಜಃ ಮಯಮ್—ತೇಜೋಮಯವಾದ; ವಿಶ್ವಮ್—ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವಾದ; ಅನನ್ತಮ್—ಅಪರಿಮಿತವಾದ; ಆದ್ಯಮ್—ಮೂಲವಾದ; ಯತ್—ಯಾವ; ಮೇ—ನನ್ನ; ತ್ವತ್ ಅನ್ಯೇನ—ನಿನ್ನನ್ನುಳಿದು; ನ ದೃಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ವಮ್—ಹಿಂದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ನೋಡಿರದ.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ಪ್ರಿಯ ಅರ್ಜುನ, ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪರಮ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅನಂತವೂ, ತೇಜೋಮಯವೂ ಆದ ಈ ಆದಿ ರೂಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ಮೊದಲು ಯಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಯಸಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ದಯೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸಿರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಈ ರೂಪವು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೋರೈಸುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರ ಹಲವು ಮುಖಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಗೆಳೆಯ ಅರ್ಜುನನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ಈ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಅಂತರಂಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಊಹೆಯು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮೊದಲು ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗಿನ ಆಕಾಶದ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಭಕ್ತರು ಅದನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಆ ರೂಪವನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ; ಅರ್ಜುನನಿಂದಾಗಿ ಅವರು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಎಂದರೆ, ಕೃಷ್ಣನು ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಗವಂತನ ಗುರು ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲ ನೋಡಬಲ್ಲವರಾದರು. ಕೃಷ್ಣನು ಶಾಂತಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ದುರ್ಮೋಧನನ ಬಳಿ

ಹೋದಾಗ ಈ ರೂಪವನ್ನು ದುರ್ಮೋಧನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಎಂದು ಒಬ್ಬರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದುರದೃಷ್ಟದಿಂದ ದುರ್ಮೋಧನನು ಆ ಶಾಂತಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆ ರೂಪಗಳು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವು. ಈ ರೂಪವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 48

ನ ವೇದಯಚ್ಛಾಧ್ಯಯನ್ಯೈರ್ ದಾನ್ಯೈರ್

ನ ಚ ಕ್ರಿಯಾಭಿರ್ನ ತಪೋಭಿರುಗೈಃ |

ಏವಂರೂಪಃ ಶಕ್ಯ ಅಹಂ ನೃಲೋಕೇ

ದ್ರಷ್ಟುಂ ತ್ವದನ್ಯೇನ ಕುರುಪ್ರವೀರ ||೪೮||

ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ವೇದ ಯಜ್ಞ—ಯಜ್ಞದಿಂದ; ಅಧ್ಯಯನ್ಯೈಃ—ಅಥವಾ ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ದಾನ್ಯೈಃ—ದಾನಗಳಿಂದ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಚ—ಕೂಡ; ಕ್ರಿಯಾಭಿಃ—ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ತಪೋಭಿಃ—ತೀವ್ರ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ; ಉಗೈಃ—ಉಗ್ರವಾದ; ಏವಮ್ ರೂಪಃ—ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ; ಶಕ್ಯಃ—ಸಾಧ್ಯವು; ಅಹಮ್—ನಾನು; ನೃ ಲೋಕೇ—ಈ ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ತ್ವತ್—ನಿನ್ನ ಹೊರತು; ಅನ್ಯೇನ—ಬೇರೆಯವರಿಂದ; ಕುರು ಪ್ರವೀರ—ಕುರು ವೀರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ.

ಅನುವಾದ

ಕುರು ಯೋಧರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ನಿನಗೆ ಮೊದಲು ಯಾರೂ ಈ ನನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗಲೀ, ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲೀ, ದಾನದಿಂದಾಗಲೀ, ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಾಗಲೀ, ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲೀ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಈ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೈವೀದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೈವೀದೃಷ್ಟಿಯು ಯಾರಿಗೆ ಆಗಬಹುದು? ದೈವೀ ಎಂದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ದೇವತೆಯಾಗಿ ದೈವೀ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ದೈವೀದೃಷ್ಟಿಯು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೇವತೆಯೆಂದರೆ ಏನು? ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತರೇ ದೇವತೆಗಳು (ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಾಃ ಸ್ವತಾ ದೇವಾಃ) ನಾಸ್ತಿ ಕರಾದವರು ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದವರು ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣನ ನಿರಾಕಾರ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಮವೆಂದು ಮನ್ನಣೆಮಾಡುವವರು ದೈವೀದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರರು. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತೆಗೆಲೆ ಆಗಲೇ ದೈವೀದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಾನೇ ದೇವತೆಯಾಗದೆ ದೈವೀದೃಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ದೈವೀದೃಷ್ಟಿಯಿರುವವರು ಅರ್ಜುನನಂತೆ ನೋಡಬಲ್ಲರು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಈಗ ಈ ಘಟನೆಯನಂತರ ವಿಶ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದೈವಿಕರಾದವರು ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತರಾಗದೆ ಯಾರೂ ದೈವಿಕರಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದೈವಿಕ ಸ್ವಭಾವವಿದ್ದು ದೈವಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಇರುವವರಿಗೆ ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಅರ್ಜುನನು ವಿಷ್ಣುವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸಿದನು; ವಿಶ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭಯವೇ ಆಯಿತು.

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಪದಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ **ವೇದ ಯಜ್ಞಾದ್ಯಯಸ್ಯಃ**: ಇದು ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಗಳ ನಿಯಮಗಳ ವಸ್ತುವಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ವೇದ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು (ಋಗ್, ಯಜುರ್, ಸಾಮ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವ) ಮತ್ತು ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳು, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ಸೂತ್ರ ಇಂತಹ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಇವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಬೇರೆಲ್ಲಾದರೂ ಆಗಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಯಜ್ಞವಿಧಾನವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸ ಸೂತ್ರಗಳಂತಹ ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. **ದಾನೈಃ** ಶಬ್ದವು ಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೆ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರಂತೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರೀತಿಯ ದಿವ್ಯಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರು ದಾನ ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯರು. ಹಾಗೆಯೇ 'ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳು' ಎನ್ನುವುದು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳವರಿಗೆ ವಿಧಿಸಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನು ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಪಸ್ಸು. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು; ವೇದಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬಹುದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಆತನು ಅರ್ಜುನನಂತೆ ಭಕ್ತನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಿರಾಕಾರವಾದಿಗಳು ತಾವು ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಾಕಾರವಾದಿಗಳು ಭಕ್ತರಲ್ಲ ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಹಲವು ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ಒಂದು ಅವತಾರ ಎಂದು ಅವರ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಕೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಮೂರ್ಖತನ. ನಾವು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಭಗವದ್ವಿಜ್ಞಾನದ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಎಷ್ಟು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ

ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹುಸಿ ಅವತಾರದ ಹಿಂಬಾಲಕರು ತಾವು ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಅವತಾರವನ್ನು, ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತನಾಗದಿದ್ದರೆ ಭಗವಂತನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನಾಗಬೇಕು; ಅನಂತರ ಅವನು ತಾನು ಕಂಡ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತನು ಹುಸಿ ಅವತಾರಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಹುಸಿ ಅವತಾರಗಳ ಹಿಂಬಾಲಕರನ್ನಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 49

ಮಾ ತೇ ವ್ಯಥಾ ಮಾ ಚ ವಿಮೂಢಭಾವೋ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರೂಪಂ ಘೋರಮೀದೃಚ್ ಮಮೇದಮ್ |

ವ್ಯಪೇತಭೀಃ ಪ್ರೀತಮನಾಃ ಪುನಸ್ತ್ವಮ್

ತದೇವ ಮೇ ರೂಪಮಿದಂ ಪ್ರಪಶ್ಯ ||೪೯||

ಮಾ—ಆಗದಿರಲಿ; ತೇ—ನಿನಗೆ; ವ್ಯಥಾ—ತೊಂದರೆಯು; ಮಾ—ಆಗದಿರಲಿ; ಚ—ಕೂಡ; ವಿಮೂಢ ಭಾವಃ—ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯು; ದೃಷ್ಟ್ವಾ—ನೋಡಿ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಘೋರಮ್—ಘೋರವಾದ; ಈದೃಕ್—ಈ ಬಗೆಯ; ಮಮ—ನನ್ನ; ಇದಮ್—ಈ; ವ್ಯಪೇತ ಭೀಃ—ಎಲ್ಲಾ ಭಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ; ಪ್ರೀತ ಮನಾಃ—ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವುಳ್ಳವನಾಗಿ; ಪುನಃ—ಮತ್ತೆ; ತ್ವಮ್—ನೀನು; ತತ್—ಆ; ಏವ—ಹೀಗೆ; ಮೇ—ನನ್ನ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ಇದಮ್—ಈ; ಪ್ರಪಶ್ಯ—ನೋಡು.

ಅನುವಾದ

ನನ್ನ ಈ ಘೋರ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ತಳಮಳಗೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ ಮತ್ತು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಈಗ ಇದು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಲಿ. ನನ್ನ ಭಕ್ತನೇ, ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲ ಅಶಾಂತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗು. ಶಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಈಗ ನೀನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಾತ ಮತ್ತು ಗುರುಗಳು ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ತಾತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಯಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ಕುರುಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೀರೆಯನ್ನು ಸೆಳೆದಾಗ ಭೀಷ್ಮರೂ ದ್ರೋಣರೂ ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಅನ್ಯಾಯದ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅವರು ಆಗಲೇ ಸತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ

ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಭಕ್ತರು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತರು ಮತ್ತು ಇಂತಹ ಘೋರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾರರು. ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಶ್ವರೂಪದ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು; ಈಗ ಅರ್ಜುನನು ಚತುರ್ಭುಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸಿದನು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನು ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಭಕ್ತನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪ್ರೀತಿಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ತೋರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಭಾವಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲವೇ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣನ ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 50

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯರ್ಜುನಂ ವಾಸುದೇವಸ್ತಥೋಕ್ತ್ವಾ

ಸ್ವಕಂ ರೂಪಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಭೂಯಃ |

ಆಶ್ವಾಸಯಾಮಾಸ ಚ ಭೀತಮೇನಮ್

ಭೂತ್ವಾ ಪುನಃ ಸೌಮ್ಯವಪುರ್ಮಹಾತ್ಮಾ ||೫೦||

ಸಂಜಯಃ ಉವಾಚ—ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದನು; ಇತಿ—ಹೀಗೆ; ಅರ್ಜುನಮ್—ಅರ್ಜುನನಿಗೆ; ವಾಸುದೇವಃ—ಕೃಷ್ಣನು; ತಥಾ—ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ; ಉಕ್ತ್ವಾ—ಹೇಳಿ; ಸ್ವಕಮ್—ತನ್ನದೇ ಆದ; ರೂಪಮ್—ರೂಪವನ್ನು; ದರ್ಶಯಾಮ್ ಆಸ—ತೋರಿಸಿದನು; ಭೂಯಃ—ಪುನಃ; ಆಶ್ವಾಸಯಾಮ್—ಆಸ—ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು; ಚ—ಕೂಡ; ಭೀತಮ್—ಹೆದರಿದ; ಏನಮ್—ಅವನನ್ನು; ಭೂತ್ವಾ—ಆಗಿ; ಪುನಃ—ಮತ್ತೆ; ಸೌಮ್ಯವಪುಃ—ಸುಂದರ ರೂಪನು; ಮಹಾ ಆತ್ಮಾ—ಮಹಾತ್ಮನು.

ಅನುವಾದ

ಸಂಜಯನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು — ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿದನು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿ ಭಯಗೊಂಡಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ವಸುದೇವ-ದೇವಕಿಯರ ಮಗನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳ ನಾರಾಯಣನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ. ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಗುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದ. ಹೀಗೆಯೇ, ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು

ಕೇಳಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಕೃಷ್ಣನು ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಈ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅನಂತರ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ. **ಸೌಮ್ಯವಪುಃ** ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಬಹು ಅರ್ಥವತ್ತಾದದ್ದು. ಸೌಮ್ಯವಪುಃ ಎಂದರೆ ಬಹು ಸುಂದರ ರೂಪ; ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಕ ರೂಪ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಕೃಷ್ಣನಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವನ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣನು ವಿಶ್ವದ ಸೂತ್ರಧಾರಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ತನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಭಯವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿದನು ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಕೃಷ್ಣನ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನೂ ತೋರಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ — **ಪ್ರೇಮಾಂಜನಚ್ಚುರಿತ ಭಕ್ತಿ ವಿಲೋಚನೇನ** — ಯಾರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇಮದ ಅಂಜನವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದೆಯೋ, ಅವರು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 51

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ದೃಷ್ಟ್ವೇದಂ ಮಾನುಷಂ ರೂಪಂ ತವ ಸೌಮ್ಯಂ ಜನಾರ್ದನ |
ಇದಾನೀಮಸ್ಮಿ ಸಂವೃತ್ತಃ ಸಚೇತಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಗತಃ ||೫೧||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; **ದೃಷ್ಟ್ವಾ**—ನೋಡಿ; **ಇದಮ್**—ಈ; **ಮಾನುಷಮ್**—ಮನುಷ್ಯನ; **ರೂಪಮ್**—ರೂಪವನ್ನು; **ತವ**—ನಿನ್ನ; **ಸೌಮ್ಯಮ್**—ಬಹು ಸುಂದರವಾದ; **ಜನಾರ್ದನ**—ಶತ್ರುಮರ್ದನನೇ; **ಇದಾನೀಮ್**—ಈಗ; **ಅಸ್ಮಿ**—ಆಗಿದ್ದೇನೆ; **ಸಂವೃತ್ತಃ**—ಸ್ತಿಮಿತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದವನು; **ಸಚೇತಾಃ**—ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ; **ಪ್ರಕೃತಿಮ್**—ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ; **ಗತಃ**—ಹಿಂದಿರುಗಿದವನು.

ಅನುವಾದ

ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅವನ ಮೂಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆಂದನು — ಓ ಜನಾರ್ದನ, ಇಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಮಾನವಸದೃಶ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ; ನನ್ನ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವವು ಹಿಂದಿರುಗಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಲ್ಲಿ **ಮಾನುಷಂ ರೂಪಮ್** ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೂಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೈಗಳಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಎನ್ನುವಂತೆ ತೆಗಳುಬವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ದೇವಸ್ವಭಾವವು ತಿಳಿಯದು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಂತಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ಚತುರ್ಭುಜನಾದ ನಾರಾಯಣ ರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ತೋರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಕೃಷ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದು, ಕೃಷ್ಣನ ಒಳಗಿರುವ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಓದುಗನನ್ನು ತಪ್ಪು ದಾರಿಗಳೆಯುವವನು, ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಚತುರ್ಭುಜನಾದ ವಿಷ್ಣುರೂಪವನ್ನೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ದಾರಿ ಹಿಡಿದವರು ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನನ್ನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಲಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ನಿಜಾಂಶವು ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸೂರ್ಯನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ; ಮೂರ್ಖ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ಮಂಕು ಬೆಳಕು ಅವಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 52

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಸುದುರ್ದರ್ಶಮಿದಂ ರೂಪಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾನಸಿ ಯನ್ಮಮ |
ದೇವಾ ಅಪ್ಯಸ್ಯ ರೂಪಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ದರ್ಶನಕಾನ್ಕ್ಷಿಣಃ ||೫೨||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಸುದುರ್ದರ್ಶಮ್—ನೋಡಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾದ; ಇದಮ್—ಈ; ರೂಪಮ್—ಆಕಾರವನ್ನು; ದೃಷ್ಟ್ವಾನ್ ಅಸಿ—ನೀನು ನೋಡಿರುವೆ; ಯತ್—ಯಾವ; ಮಮ—ನನ್ನ; ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಅಪ್ಯ—ಈ; ರೂಪಸ್ಯ—ರೂಪದ; ನಿತ್ಯಮ್—ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ; ದರ್ಶನ ಕಾನ್ಕ್ಷಿಣಃ—ನೋಟಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವವರು.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆಂದನು — ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಅರ್ಜುನಾ, ಈಗ ನೀನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಬಹು ಕಷ್ಟ. ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಪ್ರಿಯವಾದ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವ ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದ. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ಇಲ್ಲಿ ಸುದುರ್ದರ್ಶಮ್ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದೆ. ಇದು ಎರಡು ಕೈಗಳಿರುವ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪವು ಇನ್ನೂ ಗುಹ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸುಗಳು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಆಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಶಿವನಂತಹ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹ ಆ ವಿಶ್ವರೂಪದಾಚೆ ಎರಡು ಕೈಗಳಿರುವ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಇನ್ನೂ ಕಷ್ಟ. ಅವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಂಬಲ. ಆತನು ತನ್ನ ತಾಯಿ ದೇವಕಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಾಗ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ

ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣನ ಅದ್ಭುತ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ಬಂದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಆತನು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ಅವರು ಕಾದಿದ್ದರು. ಆತನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೂರ್ಖನಾದವನು ಅವನನ್ನು ತೆಗಳಬಹುದು. ಅವನಿಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸದೆ ಅವನೊಳಗಿರುವ ನಿರಾಕಾರವಾದ 'ಯಾವುದೋ ಒಂದಕ್ಕೆ' ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಅಸಂಬದ್ಧ ನಿಲುವುಗಳು. ಎರಡು ಕೈಗಳಿರುವ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಶಿವನಂತಹ ದೇವತೆಗಳು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ (9.11) ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ — **ಅವಜಾನಂತಿ ಮಾಂ ಮೂಢಾ ಮಾನುಷೀಂ ತನುಮ್ ಆಶ್ರಿತಃ** — ಅವನನ್ನು ತೆಗಳುವ ಮೂಢರಿಗೆ ಅವನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಕೃಷ್ಣನೇ ದೃಢಪಡಿಸಿದಂತೆ ಅವನ ದೇಹವು ದಿವ್ಯವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ನಿತ್ಯಾನಂದಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು. ಅವನ ದೇಹವು ಐಹಿಕದೇಹದಂತೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂತಹ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಕೆಲವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಳಸುವವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವಿಧ್ವಾಂಸ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೇ; ಕೃಷ್ಣನು ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿವಂತನಾದರೂ ಭೌತಿಕ ಶರೀರವೊಂದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಇಂತಹವರು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವು ನಿರಾಕಾರ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ನಿರಾಕಾರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಆತನು ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಸಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಭೌತಿಕ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ. ಇನ್ನೊಂದು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವು ಊಹಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಸುವವರು ಸಹ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆತನು ಪರಮನ ವಿಶ್ವರೂಪದಷ್ಟು ಮುಖ್ಯನಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವರು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ರೂಪವು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾದದ್ದು. ಕಟ್ಟಕಡೆಯದಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಅಚಾರ್ಯರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯ ಕೇಳುವುದೇ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅದು ವಾಸ್ತವಿಕ ವೈದಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿರುವವರು ಅಧಿಕಾರಯುತನಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲವರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಾವು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅವನ ಯೋಗಮಾಯೆಯ ಶಕ್ತಿಯು ಆವರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆತನು ಯಾರು ಯಾರಿಗೋ ಕಾಣಿಸುವವನು ಅಥವಾ ಪ್ರಕಟವಾಗುವವನು ಅಲ್ಲ. ಆತನು ಯಾರಿಗೆ ತನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೋ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದನ್ನು ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ; ಶರಣಾಗತವಾದ ಆತ್ಮವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು. ನಿರಂತರವಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ತೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇಂತಹ ದರ್ಶನವು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃಷ್ಣನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವ ಭರವಸೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ನಿರ್ಣಯವೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಶ್ಯಾಮಸುಂದರನಾಗಿ ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇನ್ನೂ ಕಷ್ಟ.

ಶ್ಲೋಕ - 53

ನಾಹಂ ವೇದೈರ್ನ ತಪಸಾ ನ ದಾನೇನ ನ ಚೇಜ್ಯಯಾ |

ಶಕ್ಯ ಏವಂವಿಧೋ ದ್ರಷ್ಟುಂ ದೃಷ್ಟವಾನಸಿ ಮಾಂ ಯಥಾ ||೫೩||

ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಅಹಮ್—ನಾನು; ವೇದೈಃ—ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ತಪಸಾ—ತೀವ್ರ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ದಾನೇನ—ದಾನದಿಂದ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಚ—ಕೂಡ; ಇಜ್ಯಯಾ—ಆರಾಧನೆಯಿಂದ; ಶಕ್ಯಃ—ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಏವಂ ವಿಧಃ—ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ದೃಷ್ಟವಾನ್—ನೋಡುವವನು; ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ಯಥಾ—ಹಾಗೆಯೇ.

ಅನುವಾದ

ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಥವಾ ದಾನದಿಂದ ಅಥವಾ ಪೂಜೆಯಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಿಂದ ನಾನಿರುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಯರಾದ ದೇವಕಿ ಮತ್ತು ವಸುದೇವರಿಗೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ. ಅನಂತರ ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ. ನಾಸ್ತಿಕರಾದವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಮಾಡದವರಿಗೆ ಈ ರಹಸ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ವ್ಯಾಕರಣ ಜ್ಞಾನದಿಂದಷ್ಟೇ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಧಿಕೃತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವವರು ಅವನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಅವರು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಡಬಹುದೇ ಹೊರತು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅವನು ಇರುವಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಸ್ವತಃ ಕೃಷ್ಣನೇ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಶ್ಲೋಕ - 54

ಭಕ್ತ್ಯಾ ತ್ವನನ್ಯಯಾ ಶಕ್ಯ ಅಹಮೇವಂವಿಧೋಽರ್ಜುನ |

ಜ್ಞಾತುಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಚ ತತ್ತೇನ ಪ್ರವೇಷ್ಣುಂ ಚ ಪರನ್ತಪ ||೫೪||

ಭಕ್ತ್ಯಾ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ; ತು—ಆದರೆ; ಅನನ್ಯಯಾ—ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರವಾಗದೆ; ಶಕ್ಯಃ—ಸಾಧ್ಯವು; ಅಹಮ್—ನಾನು; ಏವಮ್ ವಿಧಃ—ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ; ಅರ್ಜುನ—ಅರ್ಜುನನೇ; ಜ್ಞಾತುಮ್—ತಿಳಿಯಲು; ದ್ರಷ್ಟುಮ್—ನೋಡಲು; ಚ—ಮತ್ತು; ತತ್ತೇನ—ವಾಸ್ತವವಾಗಿ; ಪ್ರವೇಷ್ಣುಮ್—ಪ್ರವೇಶಿಸಲು; ಚ—ಕೂಡ; ಪರನ್ತಪ—ಮಹಾಬಾಹುವೇ.

ಅನುವಾದ

ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಅರ್ಜುನನೇ, ಏಕಚಿತ್ತದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನಾನಿರುವಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ; ಹೀಗೆ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ನೀನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಲ್ಲೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬರಿಯ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ತಾವು ಕಾಲವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎನ್ನುವುದು ಇದರ ಉದ್ದೇಶ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಯಾರೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಅವನು ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಬಂದ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಣವೇ ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ಧರಿಸಿದ ಎನ್ನುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಅಥವಾ ಊಹಾತ್ಮಕಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲಾರರು ಮತ್ತು ಯಾರೂ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರರು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದ ನುರಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದವರು ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ನಿಯಮ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿವೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದರೆ ಆತನು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಈ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ವ್ರತಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಕೃಷ್ಣನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯಂದು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷಗಳಂದು ಏಕಾದಶಿಯ ದಿವಸ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬಹುದು. ದಾನದ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹರಡಲು ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಅವನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ. ರೂಪ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರು ಚೈತನ್ಯ

ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದಾನಶೂರರೆಂದು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಪಡೆಯಲು ಬಹು ಕಷ್ಟವಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರೇಮವನ್ನು ಚೈತನ್ಯರು ಉಚಿತವಾಗಿ ಹಂಚಿದರು. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿತರಣೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರಿಗೆ ದಾನ ನೀಡಿದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹರಡಲು ಕೊಟ್ಟು ಈ ದಾನವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಮಾಡಿದಂ' (ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಷ್ಣು ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣನ ಒಂದು ವಿಗ್ರಹ ಇರುತ್ತದೆ) ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅದೊಂದು ಅವಕಾಶ. ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವವರಿಗೆ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಇದನ್ನು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯವು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ — (ಶ್ರೀತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ 6.23)

ಯಸ್ಯ ದೇವೇ ಪರಾ ಭಕ್ತಿರ್ ಯಥಾ ದೇವೇ ತಥಾ ಗುರೌ |

ತಸ್ಮೈತೇ ಕಥಿತಾ ಹ್ಯರ್ಥಾಃ ಪ್ರಕಾಶನ್ತೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ ||

ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿ ಇದ್ದು ತನ್ನ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹುದೇ ನಿಶ್ಚಲ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ದಿವ್ಯದರ್ಶನದಿಂದ ಕಾಣಬಲ್ಲ. ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಗುರುವಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯದವನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಸಹ ಮಾಡಲಾರ. **ತು** ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬಳಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಳಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಇದರ ಉದ್ದೇಶ.

ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪ — ಈ ಎರಡು ರೂಪ ಕೃಷ್ಣನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ರೂಪಗಳು. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿದ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ವಿಶ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದವು. ನಾರಾಯಣನ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವೂ ಕೃಷ್ಣನ ಎರಡು ಕೈಗಳ ರೂಪವೂ ನಿತ್ಯವಾದವು ಮತ್ತು ದಿವ್ಯವಾದವು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದದ್ದು. **ಸುದುರ್ದರ್ಶಮ್** ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ 'ನೋಡಲು ಕಷ್ಟವಾದದ್ದು' ಎಂದು ಅರ್ಥ. ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತರ ನಡುವೆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರುವ ಅಗತ್ಯ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನೂ ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಕೃಷ್ಣನು ತೋರಿಸಿದನು. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ತಾನು ದೇವರ ಅವತಾರವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಆತನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಜನರು ಕೇಳಬಹುದು. ಇದೇ ಕೃಷ್ಣನ ಉದ್ದೇಶ.

ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ **ನ** ಎನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಳಸಿದೆ; ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಬಹು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡಬಾರದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು

ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಆತನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು.

ಕೃಷ್ಣನು ವಿಶ್ವರೂಪದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳ ನಾರಾಯಣ ರೂಪಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ಎರಡು ಕೈಗಳ ತನ್ನ ಸಹಜವಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪವೂ ಇತರ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳೂ ಎರಡು ಕೈಗಳ ಮೂಲದ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಡಿಬರುವ ಎಲ್ಲದರ ಮೂಲವು ಅವನೇ. ನಿರಾಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ವಿಷಯವಿರಲಿ; ಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೂಪಗಳಿಂದ ಸಹ ಭಿನ್ನವಾದವನು. ಕೃಷ್ಣನ ಚತುರ್ಭುಜ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಕೃಷ್ಣನ ಚತುರ್ಭುಜದ ಅತ್ಯಂತ ಸದೃಶ ರೂಪವು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಸ್ತರಣೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (ವಿಶ್ವಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪವಡಿಸಿರುವರೋ ಮತ್ತು ಯಾರ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿಶ್ವಗಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿವೆಯೋ ಮತ್ತು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿವೆಯೋ ಅಂತಹ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮಹಾ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಹೆಸರು). ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (5.48) ಹೇಳುವಂತೆ —

ಯಸ್ಯೈಕ ನಿಶ್ಚಸಿತ ಕಾಲಮ್ ಅಥಾವಲಮ್ಬ್ಯು
ಜೀವನ್ತಿ ಲೋಮವಿಲಜಾ ಜಗದಣ್ಣ ನಾಥಾಃ |
ವಿಷ್ಣುರ್ ಮಹಾನ್ ಸ ಇಹ ಯಸ್ಯ ಕಲಾ ವಿಶೇಷೋ
ಗೋವಿನ್ಮಮಾದಿಪುರುಷಂ ತಮಹಂ ಭಜಾಮಿ ||

"ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಉಸಿರಾಡಿದರೆ ಸಾಕು, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿಶ್ವಗಳು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನಾದ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ." ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಎಂದು ಮನುಷ್ಯನು ದೃಢವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳ ಮೂಲ ಅವನು. ಎಲ್ಲ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳ ಮೂಲನೂ ಅವನೇ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢ ಪಡಿಸಿದಂತೆ ಅವನೇ ಪರಮ ಪುರುಷನು.

ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಗೋಪಾಲತಾಪನಿ ಉಪನಿಷತ್ 1.1) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ರೂಪಾಯ ಕೃಷ್ಣಾಯಾಕ್ಶಿಷ್ಯ ಕಾರಿಣೇ |
ನಮೋ ವೇದಾನ್ತ ವೇದ್ಯಾಯ ಗುರವೇ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಕ್ಷಿಣೇ ||

"ನಾನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಗೌರವ ಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆತನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ರೂಪನು. ಅವನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಪರಮ ಗುರು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ನನ್ನ ಗೌರವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ." ಅನಂತರ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — ಕೃಷ್ಣೋ ವೈ ಪರಮಂ ದೈವತಮ್ — "ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ" (ಗೋಪಾಲತಾಪನಿ 1.3) ಏಕೋ ವಶೀ ಸರ್ವಗಃ ಕೃಷ್ಣ ಈಡ್ಯಃ — ಆ ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪರಮ ಪೂಜ್ಯನು." ಏಕೋಽಪಿ

ಸನ್ ಬಹುಧಾ ಯೋಽವಭಾತಿ — "ಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬನೇ, ಆದರೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೃತ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಾನೆ." (ಗೋಪಾಲತಾಪನಿ 1.21) ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (5.1) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ಈಶ್ವರಃ ಪರಮಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ವಿಗ್ರಹಃ |

ಅನಾದಿರ್ ಆದಿರ್ ಗೋವಿನ್ದಃ ಸರ್ವ ಕಾರಣ ಕಾರಣಮ್ ||

"ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಕೃಷ್ಣನು. ಅವನಿಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ದೇಹವಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಆದಿಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನೇ ಎಲ್ಲದರ ಆದಿ, ಅವನು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನು." ಬೇರೆಡೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — **ಯತ್ರಾವತೀರ್ಣಂ ಕೃಷ್ಣಾಖ್ಯಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನರಾಕೃತಿ** — "ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅವನ ಹೆಸರು ಕೃಷ್ಣ." ಅವನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅವತಾರಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಹೆಸರೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕೃಷ್ಣನು ದೇವರ ಒಂದು ಅವತಾರವಲ್ಲ. ಅವನು ಮೂಲ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (**ಏತೇ ಚಾಂಶ ಕಲಾಃ ಪುಂಸಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಮ್**).

ಹೀಗೆಯೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು **ಮತ್ತಃ ಪರತರಂ ನಾನ್ಯತ್** — "ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನಾಗಿ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಮೀರಿಸುವುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಡೆ ಅವನು **ಅಹಮ್ ಆದಿರ್ ಹಿ ದೇವಾನಾಮ್** — "ನಾನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲ" ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನಂತರ ಅರ್ಜುನನೂ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. **ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಧಾಮ ಪವಿತ್ರಂ ಪರಮಂ ಭವಾನ್** — "ನೀನು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯನಾದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೆಂದೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯನೆಂದೂ ನಾನು ಈಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ." ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಭಗವಂತನ ಮೂಲ ರೂಪವಲ್ಲ. ಮೂಲವು ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪ. ಸಹಸ್ರ ಶಿರಗಳ ಸಹಸ್ರ ಬಾಹುಗಳ ವಿಶ್ವರೂಪವು, ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇಲ್ಲದವರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯಲು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಅದು ಭಗವಂತನ ಮೂಲ ರೂಪವಲ್ಲ.

ಭಗವಂತನೊಡನೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತರಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ತನ್ನ ಮೂಲ ರೂಪವಾದ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ, ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಸಂತೋಷದಾಯಕವಲ್ಲ; ಅದು ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನ ನಿತ್ಯಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದಿವ್ಯನೇತ್ರಗಳಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಅವನಿಗೆ ಮೋಹಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತಾವು ಮೇಲೇರಲು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರಿಗೆ ಎರಡು ಕೈಗಳ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹು ಪ್ರೀತಿ.

ಶ್ಲೋಕ - 55

ಮತ್ಯರ್ಮಕೃನ್ಮತ್ಪರಮೋ ಮದ್ಭಕ್ತಃ ಸನ್ನವರ್ಜಿತಃ |

ನಿರ್ವೈರಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಯಃ ಸ ಮಾಮೇತಿ ಪಾಣ್ಡವ ||೫೫||

ಮತ್ ಕರ್ಮ ಕೃತ್—ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ; **ಮತ್ ಪರಮಃ**—ನನ್ನನ್ನು ಪರಮನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ; **ಮತ್ ಭಕ್ತಃ**—ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು; **ಸನ್ನವರ್ಜಿತಃ**—ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಮತ್ತು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ; **ನಿರ್ವೈರಃ**—ವೈರವಿಲ್ಲದ; **ಸರ್ವಭೂತೇಷು**—ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ; **ಯಃ**—ಯಾವ; **ಸಃ**—ಅವನು; **ಮಾಮ್**—ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ; **ಏತಿ**—ಬರುತ್ತಾನೆ; **ಪಾಣ್ಡವ**—ಪಾಂಡು ಪುತ್ರನೇ.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರಿಯ ಅರ್ಜುನ, ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮದ ಮತ್ತು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ಕಶ್ಮಲದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಯಾರು ನನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವನೋ, ಯಾರು ನನಗಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ, ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಪರಮ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮಿತ್ರನೋ ಅವನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪರಮೋಚ್ಚ ಭಗವಂತನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದ ಕೃಷ್ಣಲೋಕದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಾರಾದರೂ ಅವನ ಬಳಿ ಸಾರಲು ಬಯಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಭಗವಂತನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸಾರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬದ್ಧಜೀವಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಾಧಿಸಲು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕು ತಿಳಿಯದು. ಇವರಿಗಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಗ್ರಂಥ ಭಗವದ್ಗೀತೆ. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು, ಪರಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ನಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು, ಭಗವದ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಉದ್ದೇಶ. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಶ್ಲೋಕ ಇದು.

ಕರ್ಮದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕು. ಭಕ್ತಿರಸಾಮೃತ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ (2.255) ಹೇಳಿರುವಂತೆ —

ಅನಾಸಕ್ತಸ್ಯ ವಿಷಯಾನ್ ಯಥಾರ್ಹಮ್ ಉಪಯುಂತ್ಯತಃ |

ನಿರ್ಬಂಧಃ ಕೃಷ್ಣ ಸಮ್ಪನ್ನೇ ಯುಕ್ತಂ ವೈರಾಗ್ಯಮ್ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಕರ್ಮ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮನುಷ್ಯನು ಹಲವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದ ಫಲದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರಬಾರದು. ಫಲವನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಬಿಡಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನು ಈ ವ್ಯವಹಾರದ ಒಡೆಯನಾದರೆ ವ್ಯವಹಾರದ ಲಾಭವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಸವಿಯಬೇಕು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವನಿಗೆ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ರೂಪಾಯಿಗಳಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಅದಲ್ಲವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆತನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇದು ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲು, ಆತನು ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇದಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣಕರ್ಮ. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕೆಲಸದ ಫಲದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು; ಫಲವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಿಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಯಾರಾದರೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ, ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕಟ್ಟಡದ ಯಜಮಾನನು ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾರದವನು ಕೃಷ್ಣನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಇದೂ ಕೃಷ್ಣಕರ್ಮ. ತೋಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ಭೂಮಿ ಇರುವವನು — ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಡವನಿಗೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಭೂಮಿ ಇರುತ್ತದೆ — ಅದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬಹುದು. ತುಳಸಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ತುಳಸಿ ಎಲೆಗಳು ಬಹು ಮುಖ್ಯ. ಇದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. **ಪತ್ರಮ್ ಪುಷ್ಪಮ್ ಫಲಮ್ ತೋಯಮ್**. ಕೃಷ್ಣನು ಒಂದು ಎಲೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಹೂವನ್ನಾಗಲಿ, ಹಣ್ಣನ್ನಾಗಲಿ, ಒಂದಿಷ್ಟು ನೀರನ್ನಾಗಲಿ ತನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಮರ್ಪಣೆಯಿಂದ ಅವನು ತೃಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎಲೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತುಳಸಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ತುಳಸಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಗಿಡಕ್ಕೆ ನೀರೆಯಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಬಡವನೂ ಕೃಷ್ಣಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಹೇಗೆ ತೊಡಗಬಹುದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇವು ಕೆಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳು.

ಮತ್-ಪರಮಃ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಕೃಷ್ಣನ ಪರಮನಿವಾಸದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಹವಾಸವೇ ಬದುಕಿನ ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಚಂದ್ರಲೋಕ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಲೋಕ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಈ ವಿಶ್ವದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಲೋಕವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಏರಲು ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿಯ ಪ್ರಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವುದು ಸಹ ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಅತ್ಯುನ್ನತ ದಿವ್ಯಲೋಕವಾದ ಕೃಷ್ಣಲೋಕವನ್ನು, ಗೋಲೋಕ ವೃಂದಾವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಆ ಲೋಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. **ಮದ್ ಭಕ್ತಃ** ಎನ್ನುವ ಪದವು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಆತನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಅರ್ಚನ, ಭಗವಂತನ ಪಾದಪದ್ಮಗಳ ಸೇವೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಆತನೊಡನೆ ಸಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆತನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು — ಭಕ್ತಿಕಾರ್ಯದ ಈ ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಎಲ್ಲ ಒಂಬತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಏಳರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಒಂದರಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಬಹುದು. ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಅದು ಅವನನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಗ ವರ್ಜಿತಃ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಅರ್ಥವತ್ತಾದದ್ದು. ಕೃಷ್ಣನ ವಿರೋಧಿಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ದೂರನಾಗಬೇಕು. ನಾಸ್ತಿಕರು ಮಾತ್ರವೇ ಕೃಷ್ಣನ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಫಲಾಪೇಕ್ಷಿಯಿರುವ ಕರ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವವರೂ ವಿರೋಧಿಗಳೇ. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಪರಿಶುದ್ಧ ರೂಪವನ್ನು ಭಕ್ತಿರಸಾಮೃತ ಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ (1.1.11) ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದೆ —

ಅನ್ಯಾಭಿಲಾಷಿತಾ ಶೂನ್ಯಂ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮಾದಿ ಅನಾವೃತಮ್ |

ಆನುಕೂಲ್ಯೇನ ಕೃಷ್ಣಾನುಶೀಲನಂ ಭಕ್ತಿರುತ್ತಮಾ ||

ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಯಾರಾದರೂ ಬಯಸಿದರೆ ಆತನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಐಹಿಕ ಕಲ್ಮಷ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಶ್ರೀರೂಪ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷಿತ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಬೇಕು. ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಲ್ಲದ ಇಂತಹ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮತ್ತು ಐಹಿಕ ಬಯಕೆಗಳ ಕಲ್ಮಷದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅದು ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ. **ಆನುಕೂಲ್ಯಸ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಃ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಸ್ಯ ವರ್ಜನಮ್.** (ಹರಿಭಕ್ತಿ ವಿಲಾಸ 11.676) ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚನೆಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು; ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಕಂಸನು ಕೃಷ್ಣನ ಒಬ್ಬ ಶತ್ರು. ಕೃಷ್ಣನ ಜನನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಕಂಸನು ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಫಲನಾದದ್ದರಿಂದ ಸದಾ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಕುರಿತು ಯೋಚನೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೆಲಸ

ಮಾಡುವಾಗ, ತಿನ್ನುವಾಗ ಮತ್ತು ಮಲಗಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ದಿನದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಪು ಗಂಟೆಗಳೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಅವನನ್ನು ಕೊಂದನು. ನಿಜ, ಕೃಷ್ಣನು ಯಾರನ್ನು ಕೊಂದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನ ಗುರಿ ಇದಲ್ಲ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ಸಹ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯುನ್ನತ ಲೋಕವಾದ ಗೋಲೋಕ ವೃಂದಾವನಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾಗುವುದು ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವನ ಒಂದೇ ಗುರಿ ತಾನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದು.

ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತನು ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೂ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು **ನಿರ್ವೈರಃ** ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಹೇಗೆ? ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಇದರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವ ಉಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು, ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹರಡಲು ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಅಪಾಯಕ್ಕೊಡ್ಡಿದ ಹಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನು ಬಹು ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುವ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭಕ್ತರಲ್ಲದವರು ಅವನನ್ನು ಶಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹರಡಲು ಆತನು ತನ್ನನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ನಿಜ, ಅವನನ್ನು ಕೊಂದರು ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅಲ್ಪ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಕೂರ ಹರಿದಾಸರು ಮತ್ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮಹಾರಾಜರಂತಹವರ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಅಪಾಯವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕೇಕೆ? ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹರಡಲು ಬಯಸಿದರು, ಅದು ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಯಾರೇ ಆದರೂ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆತನು ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮರೆತಿರುವುದೇ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡಬಹುದಾದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಲಾಭ ಎಂದರೆ ತನ್ನ ನೆರೆಯವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನು ಪರಮಪ್ರಭುವಿನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿ ಅವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಎಷ್ಟು ಕರುಣಾಮಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂತಹವರು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನಂತರ ಪರಮ ಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ನಿಶ್ಚಯ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ವಿಶ್ವರೂಪ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಂಗುವ ಕಾಲದ ರೂಪ, ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳ ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪ — ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಎಲ್ಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲ. ಕೃಷ್ಣನು ಮೂಲ ವಿಶ್ವರೂಪದ ಅಥವಾ

ವಿಷ್ಣುರೂಪದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನೇ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳ ಮೂಲನು. ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ವಿಷ್ಣುಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೂಲ ರೂಪವಾದ ಎರಡು ಕೈಗಳ ಶ್ಯಾಮಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ, ಶ್ಯಾಮಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದವರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸದಾ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ, ಅವರಿಗೆ ಬೇರೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಾವಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣರೂಪವು ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಮವಾದದ್ದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ "ವಿಶ್ವರೂಪ" ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಕ್ತಿವೇದಾಂತ ಭಾವಾರ್ಥವು ಮುಗಿಯಿತು.